
katsaus

Yhteisö, tieto ja idea

An die Musik
Ajatuksia musiikista

Me suomalaiset, näkijän näkökulma II

Kriittisen raamatuntutkimuksen alkuvaiheita

Mitä on henki...?

Näkemyksettömyys ja valta politiikassa

Sammonlastua saamassa

Rauhanasema

KRIITTINEN
KORKEAKOULU

3.1985

13. (25.) vuosikerta
Kuusi numeroa vuodessa.

Julkaisija
Kriittisen korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimisto
Meritullink. 9 A 15, 00170 Helsinki
ma-pe klo 9-16. P. 661 925

Toimittajat
Kari E. Turunen, päätoimittaja
Asta Haapalainen
Sini Piippo
Kaarina Vartia

Tilauksmaksu
vuodelle 1985 70 mk
ps-tili 715 56-0

Irttonumerot
à 14 mk mm. Akateeminen kirjakauppa, Suomalainen
Kirjakauppa, Porthanian paperikauppa, Kasvisravintola ja
Suomen Luonnonsuojelun Tuki ja Kriittisen korkeakoulun
toimisto

Kriittinen Korkeakoulu
on sitoutunut, opetusministeriön tukema,
avoimen yliopiston ideaa toteuttava kulttuurikeskus.
Se on perustettu vuonna 1968.

Kriittinen korkeakoulu pyrkii
— tarjoamaan tietoja ja virikkeitä kaikille,
jotka ovat kiinnostuneita aikamme ongelmista,
— järjestämään kiinnostuneille mahdollisuuksia
itsensä ja ympäristönsä kehittämiseen,
— edistämään sellaisen tiedon syntymistä ja kehittymistä,
joka antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
sekä
— tarjoamaan mahdollisuuksia eri aatteiden, oppien ja
mielipiteiden kohtaamiselle.

Sihteeristö:
Antti-Veikko Perheentupa
— toiminnan yleinen suunnittelu

Martti Tuomola
— inhimillisen kasvun seminaari
ja ohjelman suunnittelu

Kari E. Turunen
— tutkijayhteisö

Asta Haapalainen
Terttu Lemström
Sini Piippo
— toimisto

Kriittisen korkeakoulun rinnakkaisorganisaationa
toimii Sosiaalipedagogiikan säätiön ylläpitämä
Sosiaalipedagoginen keskus.

Kriittisen korkeakoulun kannatusyhdistys ry:n jäseneksi
voi liittyä maksamalla jäsenmaksun 30 mk tai
ainaisjäsenmaksun 300 mk ps-tilille 715 56-0.

SISÄLTÖ:

KARI E. TURUNEN:
Yhteisö, tieto ja idea 3

HENRI BROMS:
An die Musik; Ajatuksia musiikista 6

TAPIO KAITAHARJU:
Me suomalaiset, näkijän näkökulma II 11

HEIKKI RÄISÄNEN:
Kriittisen raamatuntutkimuksen
alkuvaiheita 16

TAPIO HYVÖNEN:
Mitä on henki...? 20

KYÖSTI PEKONEN:
Näkemyksettömyys ja valta politiikassa 22

KARI E. TURUNEN:
Sammon lastua saamassa 27

Rauhanasema tarvitsee tukeasi 30

Kalevala arjen ja pyhän sampona
— seminaariohjelma 31

Yhteisö, tieto ja idea

Platonin kuuluisia dialogeja lukiessa voi joutua usein hämmennyksen valtaan. Dialogit käsittelevät keskustelun muodossa jotakin ongelmaa, joka herää yhteensattuneiden keskustelijoiden mielissä. Tällaisia ongelmia dialogeissa ovat esimerkiksi rakkaus, kasvatus, tieto, kauneus, urheus jne. Keskustelijat hakevat tietoa, vastausta siihen, mitä tällaiset käsitteet tai ilmiöt tarkoittavat. Platonin kyselemät asiat kuuluvat kulttuurimme perustekijöihin. Ne ovat sisällöltään niin laajoja, että niitä voidaan hyvällä syyllä kutsua tämänkin vuoksi ideoiksi. Platon, dialogien pääkeskustelijan Sokrateen suulla, hakee näkemystä tällaisten perustavien ideoiden olemuksesta.

Se hämmennys, joka dialogeja lukiessa syntyy, johtuu siitä, ettei niissä useinkaan tunnuta päästävän mihinkään yksiselitteiseen tulokseen. Jonkinlaisia määritelmänomaisia vastauksia keskustelijat saattavat antaa. Usein juuri Sokrates esittää Platonin oman "parhaimman" kannan asiasta. Vaikka Sokrates osoittaakin voimansa tunkeutuessaan ideoiden ytimeen, ei se merkitse suinkaan välttämättä lopullisen totuuden aukeamista kiinteän väitteen muodossa.

On joskus ajateltu Platonin ajatusten jääneen jotenkin puolitiehen tai päätyvän umpikujaan tai ainakin epämääräisyyteen. Tämä aiheuttaa myös lukijassa hämmennystä. Tämä hämmennys saattaa kuitenkin olla avain Platonin ymmärtämiseen. Sanoetaanhan koptilaisessa Tuomaan evankeliumissakin: "Ja Jeesus sanoi: Älköön etsivä lakatko etsimästä, ennenkuin löytää. Ja kun hän löytää, hän on joutuva hämmennyksiin, ja oltuaan hämmentynyt on ihmetelevä ja hallitseva kaikkea."

Erikoista hämmennyksessä on, että jos se on kestävä ja syvä, se muuttuu todella ihmetykseksi. Ihmetyksessä tuntuu olevan outoa latausta ja energiaa. Ihmetyksessä herättää meissä oivalluksen riemua aivan kuin uudella tavalla koskettaisimme jotain, ilmeisesti juuri tarkasteltua ideaa. Ideoita voi siis lähestyä, ideoiden koskettamaksi voi tulla. Ideaalinen voi hedelmöittää meidän sieluumme, sielullisuuttamme, mutta koskaan idea ei voi edes ajatuksen kaltaiseksi abstraktioksi vangita. Sitä voi tosin ajatuksin luonnehtia ja näin pyrkiä auttamaan toisiakin lähestymään sitä. Idea on hahmo, jota voidaan hahmotella ajatuksin.

Platonin dialogeja lukiessa voi syntyä voimakas elämys siitä, että nyt todella tiedän, mitä jokin idea todella on. Saatan joutua oivalluksen riemuun sen suhteen, että nyt tiedän, mitä esim. tiedolla tai kauneudella tarkoitetaan. Mutta kun yritän itse sitten kertoa, mitä tieto on, en kykene siihen mielestäni lainkaan tyydyttävästi. Dialogin voima onkin siinä, että se myös muodostaa rappuset, joita pitkin voi hämmennyksen ja ihmetyksen kautta kohota idean koskettamiseen. Tässä mielessä Platonin dialogit ovat pedagogisesti loistavia. Valittavaa on tietysti, että monet ammattifilosofit ovat häivyttäneet Platonin ymmärtämisen, koettamalla raapia hyvin poroporvarillisesti ja kirjaimellisesti esiin sen, mitä Platon kirjaimen mukaan on sanonut.

Nyky aikaista tiedon käsitystä vaivaa propositionaalisen tiedon harha; kuvitellaan, että tieto on väitteitä. Tietyillä elämän alueilla propositionaalisella tiedolla on praktista merkitystä, mutta ajattelun energeettisen olemuksen oivaltaminen opettaa meille, että tieto on tiettyjä energeettisiä tiloja ihmisen mielessä. Tiedolla ei ole mitään absoluuttisen totuuden sfääriä, vaan se on ihmisen mielen muodostama kuva maailmasta. Ajattelu ja suppeammin tieto on ihmisen pyrkimystä orientoitua maailmassa. Tieto on siis elämän praktisisakin ulottuvuuksissa (tekniikassa esimerkiksi) vain enemmän tai vähemmän väliaikaisia viritystiloja ihmisessä.

Platonin ajan ihminen ei vielä askarrellut niin voimakkaasti luonnon ja aineellisen maailman herättämien kysymysten parissa kuin me. Tuossa historian kehitysvaiheessa kiinnostivat vielä lähinnä vain inhimillisesti korkeimmat ja tärkeimmät kysymykset, tietyt perusideat. Varsinkaan näistä ei tieto voi olla propositionaalista, vaan se on olenaisesti henkisesti saavutettavaa. Luonnon-tieteellisen materialismin ankaran peruspäätöksen vallassa elävälle kansalaiselle voi ideaalisen todellisuuden ymmärtäminen olla todella vaikeata. Maailmankatsomuksellinen päätös sulkee pois ymmärryksen tältä alueelta.

Materialistinen ajattelu on sokea ideaaliselle todellisuudelle. Samoin kuin idealistinen ajattelu voi ajautua maailman kieltävään, epärationaaliseen hurmukseen. Mo-

lempien suuntien hedelmällinen kohtaupaikka on ihmisen sielu, josta avautuu näkymä sekä ideaaliseen että aineelliseen (aistittavaan). Ideaalinen elähdyttää ihmistä, hänen sieluaan, tehden hänet ihmiseksi sanan jalostuvassa merkityksessä. Aineellinen pakottaa realismiin ja kriittisyyteen, mutta voi myös tehdä ihmisestä koneen, koneellistaen ajattelun elottomaksi.

Uskonnollisuutta muistuttavalla päätöksellä ihmisiä ajetaan nykyään materialistiseen, näköaistimuskriittiseen ja teknisen havainnollisuuden mukaiseen ajatteluun. Tällä ajattelulla on nykyajassa vahvat käytännölliset ulottuvuutensa, mutta se sisältää myös vahvoja kulttuurisia uhkia. Sen mukana voi tuhoutua ja on jo paljolti tuhoutunut kyky tunnistaa ja tunnustaa ihmistä sielullisena, henkisenä ja kulttuurisena olentona. Tämä vaikuttaa aikapommin tavoin varsinkin kasvatuksen saralla.

Inhimilliset yhteisöt ovat monella elämän alueella vaikeuksissa. Vaikeuksiin liittyy usein myös vahvoja elämän mielettömyyden kokemuksia. Ainakin osaltaan vaikeudet johtuvat siitä materialistisesta päätöksestä, joka on vallannut ihmisten mielet. Ihmisen tunnistaminen ja ihmisten välisten suhteiden ymmärtäminen on tullut vaikeaksi. Toisaalta on vaikea puhua todella parhaista inhimillisistä asioista, koska ne eivät tyydytä hallitsevaa ajatusvaltaa.

Yhteisöjen ongelmiin kuuluu myös elämän ideaalisen ulottuvuuden kadottaminen. Olisi uudelleen ymmärrettävä, että juuri ideat varsinaisesti tekevät työn ja elämän mielekkääksi. Ideoita ei voi tosin koskaan sormella osoittaa, määritellä tai jotenkin lopullisesti elämässä toteuttaa. Ne voivat kuitenkin vahvasti jäsentää, elähdyttää ja mielellistää elämää. Syvimmiltään ihminen kaipaa elämänsä ideaalista mieltä, yhä uudelleen uudistuvaa ideaalista mielekkyyttä.

Monia menneisyyden kulttuuritoimintoja ovat saattaneet alulle ja kantaneet ideoille virittyneiden ihmisten näkemykset. Aidoista ideoista heräävä toimintavirike on yleensä moniselkoinen siten, että ihmiset liittyvät siihen eri suunnilta ja toteuttavat kukin siitä jonkin oman puolensa. Näin saattaa syntyä yhteisö, jossa eheyttä luo ja jota aina uudelleen jäsentää jokin idea.

Tällainen idea oli esim. kansanopistoliikkeen herättäjän N.F.S. Grundtvigin näkemys "kansaisesta" nuorisokoulusta. Grundtvigilaisuus oli todella aito idea, joka elähdytti ihmisiä toimintaan ja myöhemmin uudisti heidän uskoaan työn mielekkyyteen. Itse ideaa on vain äärimmäisen vaikea täysin yksiselitteisesti kertoa ja näin on grundtvigilaisuudestakin lukuisia tulkintoja. Aitoa ideaa ei voi koskaan lopullisesti ajatuksellisesti purkaa tai toteuttaa. Ideat kyllä voivat väljähtyä ja kuolla, jos ne eivät löydä uusia muotoja.

Kun nykyään luotetaan tietoon, ollaan ts. propositionaalisen tiedon harhan kaappaamia, ei ideaalisen elämää ja kulttuuria luovaa merkitystä ymmärretä. Kun maailmankatsomuksellinen paatos vielä itse asiassa kieltää ideaalisen merkityksen ihmisen elämässä, ovat yhteisöt todella vaikeuksissa. Vielä suurempiin vaikeuksiin ajautetaan, koska koululaitoskin opettaa nykyään tunnustuksellista materialismia, informaattisteknistä maailmankuvaa.

Yhteisyyttä yhteisöissä voi syntyä vain ideoista käsin. Jos tarraudutaan tietoon ja varsinkin materialistiseen maailmankäsitykseen, syntyy lainomaisesti vallanomaista kouristusta, jossa kaikki voivat pahoin. Tämä on jo täyttä todellisuutta monilla yhteiskunnan toiminta-aloilla ja hallinnon sektoreilla. On pakonomaisesti tarrauduttava säätelyyn, lakeihin ja tiukkaan organisointiin, kun mieli työstä tahtoo kadota. Tämä aiheuttaa yhä suurempia vallankouristuksia, koska monen ihmisen identiteetti on kiinnittynyt tietoon ja järjestykseen.

Samastuminen teoriaan, tietoon, laitokseen tai järjestelmään on ihmisen perussyn-tejä. Ideoihin samastuminen (oikeastaan: elähtyminen ideoista) ei samalla tavalla ka-peuta ja kourista ihmisen persoonaa. Idea voi vapauttaa näkökulmiin. Tiedoista, teo-riosta ja asemista tulee ihmiselle usein niin

vahva identiteetti, että alkaa syntyä kouris-tuksenomaista valtaa. Keskustelu, muutos ja elämä tyrehtyvät. Muuta ymmärrystä ei monilla kuitenkaan ole.

Yhteinen tietoisuus voidaan käsittää hel-posti yhtä mieltä olemisena. Näin ei voi olla kuitenkaan kuin ankarasti alistavassa yh-teisössä. Ideoihin liittyminen, ideoiden löy-täminen ja jatkuva etsiminen jäsentää yh-teisöä demokraattisemmin. Ideat vain ovat kadonneet monilta elämän aloilta ja näin uhkaa elämän autioituminen ja turhuus. Ihmiset ovat "turhentuneet" ajatuksissaan kuten Paavali on asian ilmaissut.

Sokrates oli paarma ateenalaisten lihas-sa. Hän osoitti, kuinka viisaanakin pidetyt ihmiset olivat vain takertuneet, samastu-neet ajatuksiin, joita he eivät kuitenkaan pystyneet puolustamaan, kun oikeat kysy-mykset dialektisesti asetettiin. Se herätti närkästystä ja raivoa. Valta ja identiteetti vietiin. Kuka tahansa närkästyy siitä.

Nyt tarvittaisiin paarmoja kiusaamaan ihmisten lihaa, koska aidosta ideaalisesta tietämisestä tyhjentyneet kulttuuri uhkaa tä-tä menoa romahtaa tai ainakin ajautua jäykkyyteen, josta seuraa kuolema. Per-soonallisuudet jäykistyvät, koska ei ole muuta mahdollisuutta kuin takertua aja-tusmuotoihin kuin hukkuva oljenkorteen. Inhimilliset kiusaukset ja intohimot löytä-vät tästä oivallisen temmellyskentän.

Erityisesti kasvatuksen piirissä toimivien yhteisöjen olisi pidettävä huolta siitä, ettei-vät ne toimisi ideattomassa ilmastossa. Pa-hinta, mitä kasvatuksellisesti voi tapahtua, on se, että uudet sukupolvet eivät koe min-käänlaista elähdyttävää kosketusta ideaali-sen todellisuuden alueella. He joutuvat kul-kemaan eksyksissä ja primitiivisten tunto-jen viemänä läpi elämänsä.

KET

Mitä on sinfoninen ajattelu? Luonnontieteellisen ajattelun syntymä oli renessanssin aikaan hieno asia. Taivaallista, toista ajattelua oli liikaa Danten aikana; sitä oli liikaa — ainakin minulle — vielä Giotton maalauksissakin. Ja vaikka Rafael oli täysi realisti, kiusaa kuitenkin se, kun kaikki kuvat esittävät pyhimyksiä. Aina samat kolme ukkoa. Samalla tavalla kiusaa Shellingin, Atterbomin tai Stagneliuksen kieriskely tuonpuoleisessa.

Mutta sitten alkoi ns. tieteellisen ajattelun aika. Äkkiä tuli ikäänkuin liikaa arkiajattelua, luonnontieteellistä ajattelua ja muuta darvinismia. Totuus on hyvää samalla tavoin kuin protestimusiikki tai leveät housunlahkeet, siis n. vuoden ajan tai ehkä vähän kauemminkin, mutta ei sama totuus liian pitkän aikaa. Tieteelliset totuudet ovat kovan kuluksen alaisia, samoin kuin housunlahkeet; edelliset eivät historiassa ole sen pyhempää tai arvokkaampia kuin jälkimmäiset. Uuden lookin jälkeen on aina pakko tulla retro style. Nyt kun tuo toinen, itämaisempi ja transkendentaisempi tapa ajatella on hävinnyt kokonaan, täytyy alkaa puolustaa sitä. Sinfoninen ajattelu on ajattelua, joka edustaa tuota toista, hävinnyttä ajattelua.

Koko sinfoninen ajattelu on meidän hyväksytyn ajattelumme ulkopuolella. Nyt on Matti Bergström lopultakin aloittanut keskustelun siitä, asustaako oikeassa aivonpuoliskossa toisenlaista ajattelua. Brahmsin musiikin viileys, ulkopuolisuus, sen jatkuva metatason löytäminen johtuu hyvin rakennetusta sinfonisesta ajattelusta. Tuo ajattelu on assosiatiivista, tunteenomaista ajattelua, jonka teoreettisen olemassaolon mahdollisuudenkin me yliopistotasolla olemme positivismin kourissa valitettavasti hylänneet.

Meillä ei yliopistossa ole tarjota mitään kontemplaatiota varten, emme edes yritä tarjota viisautta, tuskinpa edes sen etsimisen, tutkimisen tutkimista, siis varjojen varjoja. Sinfonisen ajattelun lähin vertauskohta on aikaisempi tieteiden kuningatar, mutta nykyisin halpahintaiseen, ikäänkuin tupakka- ja pornokauppojen maailmaan karkoitettu TM eli transkendentiaalinen mietiskely, jonka ydin Lauri Rauhala kirjasi (Joogameditaatio ja psyykkisten häiriöiden problematiikkaa Hki, 1983) mukaan on siinä, että se itse asiassa vapauttaa kokonaan tavallisesta yliopistoajattelusta.

Henri Broms:

An die Musik; Ajatuksia musiikista

Etäisempi esimerkki on bysanttilaisen kirjon kontemplaatio ja Keski-idän filosofia, johon akateemisessa työssäni olen tutustunut. Bysanttilaisilla kirkkoisilla, samoin kuin Keski-idän filosofeilla oli THEORIA, joka tarkoitti alunperin tarkastelua, kauneuden, viisauden, rakkauden tai yleensä absoluuttisten asioiden tutkiskelua eräänlaisissa alkumuodoissa, joista emme kai käsitä mitään, mutta jotka nyt taas hitaasti ovat löytymässä. Tarkastelu, katsominen oli silloin tutkimista. Tällainen ns. ajattelu on välttämättä sekavampaa, häilyvämpää, mutta suuntautuu ja ulottuu samalla paljon kauemmas, kuten juuri musiikillinen ajattelu.

Artikkelin otsikko on saksaa, koska tuossa lauseessa "An die Musik" kaikkine assosiaatioineen Beethoveniin tulee parhaiten esiin musiikin erillisuus maailmasta ja sen arkijärjen ylittävä tarpeettomuus. Musiikki näyttää olevan toisesta maailmasta kuin virkatyöni, joka taas näyttää olevan tästä maailmasta. Vain musiikissa voi siirtyä johonkin, jota ei voi mitata millään mittakepillä, joista olen saanut tarpeekseni akateemisessa elämässä.

Henry Parlandille rakas Shklovski toi esiin pari nerokasta ja pysyvää huomiota:

Tanssi on juoksua, jossa ei päästä perille; runous on puhumista, jossa asia ei tule selväksi. Niinpä musiikissa mies sahaa jouhella kissan suolia; tämä on äänien aikaansaamista vailla käytännön informatiivisia päämääriä.

Mielestäni musiikin kuulijan on tehtävä musiikista oma yksityisasiansa. Koulukuntapelin seuraaminen musiikissa tuottaa suurta huvia.

On olemassa musiikkia, jota tehdään tietoisena siitä, että on pakko aina noudattaa samaa mallia. Esimerkkinä on Bachin barokkimusiikki ja esim. jazz. Kaikki säveltäjät, jotka toimivat tuon kielen sisällä ikäänkuin kumartavat tuon yhteisesti tajutun pakon valtaistuinta. Tällaista musiikkia oli Bach, Thelemann ja Buxtehude. Sellaista on myös jazz. Näissä molemmissa musiikkilajeissa täytyy kuunnella sitä, mitä muut ovat ennen sanoneet, ja tehdä ikäänkuin enemmän samaa, samalla kielellä. Yhteiskulttuurin sensuuri on ankara mutta yhteinen aikaansaannos. Se on suurempi, tai näyttää suuremmalta kuin yksittäinen ponnistus.

Ilmari Krohn sanoi: "Miekkoi siapa ovat ne, jotka eivät kovin paljon ole vielä kuulleet

Wohltemperierter Klavieria, koska heillä on paljon nautintoja vielä jäljellä". Jos tässä täytyy sanoa henkilökohtaisia mielipiteitään niin Bach ei ehkä sittenkään kuulu lempisäveltäjiini, eivätkä nuo mainitut muutkaan säveltäjät. Jos olen jotenkin germaanisella tuulella niin mikäpä siinä. Silloin useinkin tarkkaan tuota yhteisen kielen ominaisuutta Bachin musiikissa.

Samanlaisen yhteisen kielen löydän jazzista; se vaikuttaa aisteihin eli tuo mieleen diskoteekit ja naissukupuolen. Samalla jazzin syvyys on yhteydessä siihen ihmisten yhteiselämän syvätasoon, mitä Bahtin kuvaa "Suuressa Naurussa" ja karnevaalikulttuurissa.

Oman musiikinkuunteluni varsinainen alkupiste on Mozart. Sekin vaikuttaa joskus hieman lapselliselta, kuin alkuaikojen naivisilta. Joskus taas Mozartin oopperoissa ja sinfoniaissa on suorastaan wagnerilaisia syvyyksiä, jopa jotakin mittaamatonta ja salatieteellistä. Tällaisesta toisesta todellisuudesta muistuttavat Taikahuilun eri luolat, joissa tapahtuu päähenkilöiden muuttuminen joksikin toiseksi, metamorfoosi. Tämä metamorfoosi on saman tapainen kuin Tannhäuserissa, jossa päähenkilö ensin on rakkauden luolassa ja lähtee sitten etsimään uutta tietoisuutta. Nämä teokset ovat kuin kehitysromaaneja. Tällaisen kuvan teho perustuu alkukuviin, arkkityypeihin, jotka ovat jokaisen ihmisen psyydessä. Jo Armagnacin ja ordognen ihmisen ihmisen kaudella oli heimoissa niitä, jotka lähtivät etsimään tuntematonta sekä lähtemällä löytöretkille naapurilaaksoon, että lähtemällä uuden hengen etsintään luolamaalauksissa.

Beethoven tietää tämän Mozart-Haydn kauden tuhoa, yhteisen kielen tuhoa. Fichte sanoi, että yhteisen kielen on hävittävä ja erillisen minän on synnyttävä Saksan kulttuuriin. Beethoven alkoi synnyttää tuota erillistä minää musiikissa ja hänestä alkoi uuden minän kehittäminen musiikin keinoin. Voisi sanoa, että alkoi ralli, jota on jatkunut nyt 150 vuotta. Yhä uudet taiteilijapolvet tajuavat, että heidän on pakko poikketta entisestä, olla ehdottoman erilaisia. Todistaakseen tämän heidän täytyy aloittaa toimintansa tuhoamalla edellisen aikakauden kuvat. Tässä individualismin toteuttamisessa ja uusien keinojen etsimisessä on menty liiallisuuteen ja sellaiseen erikoisuuksien tavoitteluun, joka panee

kaipaamaan kadotettua paratiisia, kaikille yhteistä esi-mozartilaista kieltä, josta kukaan ei saanut poiketa.

Systeemien yläpuolella aina on laajempia kulttuurisysteemejä. Vanha Beethoven todistaa tämän. Viimeisissä pianosonaateissaan Beethoven lähtee etsimään tuota hänen aikansa systeemien, kaupungin ulkopuolella olevaa seuraavaa laaksoa, erilaista järjestelmää. Hän menettää melodiallisen viehättävyytensä, ja pianosonaatit alkavat muistuttaa TM:tä, transkendentiaalisia mietiskelyjä, sinfonioita pianolle. Esim. sonaatin opus 106 hidas osa on tavattoman tuonpuoleinen. Beethoven ampuu jousella kauas sellaiseen, jota ei vielä olekaan. Samoin sonaatit 109 ja 111. Beethovenilla on jonkinlainen teknillinen kikkakin tähän etsintään. Se on trilli, joka vähitellen nousee. Se on kuin signaali astumisesta toiseen maailmaan. Tämän saman maailman tapaamme myös Beethovenin myöhäisissä kvartetoissa.

Schubertin kohdalla minulla tulee aina mieleen Lange-Eichbaumin kirja *Genie, Irrsinn und Ruhm*. Koska kirjassa piti kuvata suuri joukko suurmiehiä, ei heihin voinut tuhlata kovin paljon palstatilaa kuhunkin. Schubertin kohdalla on lyhyt ja ytimekäs tiedonanto: "Ausgesprochener Psychopath, trank seit 15 Jahren." Tämä lyhyt merkintä kirjassa vaikuttaa niin tavattoman koomiselta kai juuri sen vuoksi, että se on niin jyrkässä ristiriidassa kuvauksen kohteen musiikin kauneuden kanssa. Eräänä talvena, kun olin tekemässä väitöskirjaa Cambridgessa, kuulin osia Winterreise-sarjasta. Esittäjänä oli joku onneton, joka ei saanut musiikkikoulun tiloihin kuin kourallisen väkeä. Kyseessä oli sama sali, jossa Dvorak oli tehnyt ensiesiintymisensä ulkomailla. Salin kylmyys, Englanissa kun ei talvella lämmitetä, ja joukon pienuus asettivat kontrastin, joka antoi musiikille aivan ylimaallista loistetta.

Tässä esityksessä täytyy harppoa, jotta koko musiikin historia tulisi nopeasti kerrattua. Wagnerin laulut Mathilde von Wesendonkin runoihin saattavat jonkun mielestä kuulostaa naisen patologiselta kiljunnalta, mutta niissä paljastuu myös vahva musiikillinen intohimo. Wagnerin musiikissa tullaan musiikin ulkopuolisten asioiden kanssa tekemisiin. Joka on taipuvainen mystiikkaan — kuten minä — oltuani vuosikausia idässä töissä ja saatuani

vaatteisiini jotain tuon paikan ilmapiiristä, ei voi kieltää, etteikö Wagnerin filosofia vaikuttaisi. Jossain tapauksessa filosofiakin voi olla aistivoimaista ja suorastaan nostaa ihon kannanlihalle. Näin on silloin kun tarkastelemme Hessen kirjojen henkilöiden kehitystä, tai esim. Schopenhaueria lukiessa. Wagnerin monimutkainen musiikkifilosofia on samantyyppistä kehitysmusiikkia. Samalla se silti mielestäni sisältää paljon aistimuksellista, saattaa olla samalla tavoin sensuaalista kuin joku samba.

Kehitysprosessi, muuntuminen, on salaperäinen tapahtuma. Wagner on tehnyt jotain aivan erikoista ihmisen kehitysprosessista. Kehitysprosessin kuvaamisessa onnistuvat erityisesti amerikkalaiset olemaan erittäin profaaneja. Amerikkalaisten bridgepöydissä saattaa keskustelun aihe olla henkilökohtainen kasvaminen. He voivat sanoa melko arkiselta näytävästä tilanteesta: "I can see this is a possibility to grow", amerikkalaiset menevät läpi myös ns. kehitysvaiheita: "I am going through changes". Kaikki amerikkalaiset intellektuellit "kasvavat" mielettömästi, mutta Wagner osoittaa millaista todellinen kasvaminen meille on.

Bruckneria kuuntelee kuten äänitapettia. Tuo musiikki on ehkä hieman ikävää, mutta ne mitat, joihin se leviää ovat valtavat. Jälleen tulee mieleen eräs kontrastiivinen kuva: Bruckner polvistumassa Wagnerin eteen ja sanomassa: "O mein Meister!". Olihan Bruckner melkein yhtä huomattava säveltäjä kuin Wagner, tuskin hänen olisi tarvinnut polvistua.

Ihmisellä on tarve palata oman itsensä syvimpiin kerroksiin, sinne istutettuihin arkkityyppeihin, olivat ne sitten Marxin mystiikkaa, tavallista mystiikkaa, luonnon suojelua ja luonnon elämystä tai suomalaisen metsän arkkityyppejä. Suomalaisuus voi olla eräänlainen tunne; se on omien alkutekstien lukemista. Suomalaiset ovat joskus kirjoittaneet suomalaisena olemisen lait Kalevalaan. Sitäpaitsi ihmisellä on tarve johonkin vanhaan, ikivanhaan, joka tulee kuin aikojen pohjalta. Olen lukenut suurella innostuksella prof. Eero Tarastin tutkimuksia Sibeliuksesta, Kullervo sinfoniasta ja siitä mikä siinä on suomalaista.

Sitäpaitsi aivan impressionistisesti sanoen: Kareliaanit olivat muutenkin parempia, sy-

vempää, suurempia ihmisiä kuin myöhemmät suomalaiset. Ehkä näin on siksi, että Kalevalan alue oli suurempi ja voimakkaampi alue kuin myöhempi ehkä puolivillaisesti nähty kansainvälisyys, josta ei sitten takapajuisuuden vuoksi onnistuttukaan imemään kansainvälisyyteen aina liittyvää voimaa.

Sibeliuksen pönäkkä porvarillisuus miellyttää minua. Asiasta toiseen, Suomessa toteutuu eräs suomalais-venäläinen hyve: täällä saa pukeutua ränsistyneesti ja olla tyyliön ja likaisilla kengillä varustettu. Taiteilijoissa, joissa tämä piirre on tietysti kansainvälinen, se vielä Suomessa on korostuneesti esillä. Esim. mikäli olen huomannut, ei saa hoitaa asioitaan. Mutta Sibeliuksen taonta ja hänen päiväkirjoissa mainostamansa ns. ihmeellinen ego eivät sisältäneet mitään ränsistynyttä. Ne antavat toisenlaisen mallin. Koko Sibeliuksen musiikin suomalaisuus on takomista suomalaisella pohjalla, jota aina yrittää pitää mielessään; siinä toteutuu suomalaisuus korkealla tasolla, jolle myöhemmin ei ole pystytty nousemaan. Siinä mielessä Sibelius on klassikko.

Äsken oli puhe ränsistyneen muodon esteetikasta. Alataso saattaakin tietysti olla hauskaa, se vasta onkin hauskaa. Useimmille ihmisille filosofiat ovat olemassa vain sitä varten, että saisi edes yhden kunnon naurun. Yleisön suurin onni on, kun Wagnerin Lohengrinin vanhenevan esiintyjäparan peruukki tarttuu kiinni joutseneen.

Alatason toteutuminen uskottavalla tavalla musiikissa toteutuu oikeastaan aika hyvin Mahlerin ensimmäisessä sinfoniassa. Siinä on sekaisin ravintoloiden lemmenhupia, vakavaa sinfonista ajattelua ja laajoja musiikillisia kaaria, jotka sitten aivan äkkiä taas katoavat valloittavalla tavalla tipotiehensä. Eri-laisten ja sekalaisten ainesten rinnakkain asettelu on vaikuttava taidekeino.

Sitten tullaan nykyaikaan. Käytän musiikkia melko omapäisiin tarkoituksiin eli huijatan sillä itseäni. En soita musiikkia (joskin olen sitäkin joskus tehnyt ansion toivossa), en kirjoita musiikista, en tutki musiikkia, vain käytän sitä. Tällaisen oman itsensä rakentamiseen ja erilaisten metatasojen löytämiseen on moderni musiikki, nykymusiikki, huonosti sopivaa, niinpä olisin valmis heittämään sen Alban Bergin viulukonserton jälkeen miltei kokonaisuudessaan romukop-

paan. Bergin viulukonsertto antaa merkillisiä elämyksiä, kuin Proustin kirjassa Kadonnutta aikaa etsimässä, sankari astuu kirkossa kivilaatalle, joka on hieman alempana kuin vie-reiset laatat, samalla hän omissa mieleenjohtumisaan astui omaan lapsuuteensa, kokonaiseen toiseen aikakauteen.

Pariisin Odeonin seinällä oli aerosolikirjoitus ”Ei Gounod vaan Xenakis”. Mutta kuka kuuntelee Xenaksista? Kun yksi äänikenttä pysyy samana 10 minuuttia ja vaihtuu sitten vähitellen toiseksi ja pysyy tänä uutena äänikenttänä 15 minuuttia, ei sen kuuntelu naurata.

Musiikin rauha, hiljaisuus, äänettömyys, sen terapeutinen aspekti toteutuu tämän vuosisadan musiikissa ehkä parhaiten Sibeliuksen ja Shostakovitshin hitaissa osissa. Samoin ajattomuuden periaatti. Aika on peräkkäisiä muutoksia, kehitystä ja kehittelyä, kahden säveltäjän sinfonoiden hitaissa osissa tämä on jotenkin poissa, vallitsee ajattomuus.

Eikö xenakismaisen ja stockhausemaisen musiikin tilalle ole vähitellen tapahtunut jazzin ja mustan musiikin esiinmarssi? Ei liene teorointia sanoa, että musiikin alkuperäisin merkitys ja tarkeys on tanssillisuudessa; siinä, että ihmiselle tarjotaan merkitsevä rytmi, merkitsevä melodia. Nämä toteutuvat jazzissa ja mustassa musiikissa, mutta eivät enää eurooppalaisessa musiikissa. Nyt kun jazz on konservatorioissa, ei enää erikoisemmin tarvitse välittää siitä, ettei jazz ole tarpeeksi hienoa. Minulle se on kautta aikain ollut parempaa musiikkia.

Vuotta ennen traagista kuolemaansa kirjoitti Heinrich von Kleist Berliner Abendblätteriin esseen nukketeatterista. Hän kuvaa nuorta ihmistä, jonka liikunnassa ja erityisesti tanssitaidossa oli tavoittelematonta, ikäänkuin tarkoituksetonta viehättävyyttä. Henkilö alkoi sitten opiskella tanssia; hän alkoi suunnitella ja harkita askeleitaan, liikkeitään. Mutta voi, opintojen myötä katoaa sharmi, hän kadottaa liikkeittensä luonnollisen viehätysvoiman, tilalle tulee jäykkyyttä ja teeskentelyä. Mitä enemmän mietiskelyä ja harkintaa, sen enemmän häiriintyy luonnollinen alkupe-räinen luonnollisuus ja rytmi. ”Paratiisi on suljettu ja enkeli on jäänyt taaksemme, meidän täytyy matkata maailman ympäri, ja ehkä sitten tavoittaa luonnollisuus uudelleen.”

Kleist kuvaa kuin musiikin kehitystä omasta ajastaan, 1800-luvun alusta Stockhausenia kohti, kohti yli-älyllistä viihtymättömyyttämme rytmittömässä ja melodiattomassa maailmassa. Sambasta ja afro-amerikkalaisesta musiikista ei yleensä etsitä äänettömyyttä tai meditaatiota, sensijaan ajattomuutta etsitään kyllä alitajuisesti. Tätä musiikkia ei voi syyttää terapeuttisesta äänettömyydestä, mutta siitä löytyy kylläkin meidän aikamme ylittävää Suurta Aikaa. Tämä on Bahtinin termi. Onkin mielenkiintoista verrata kahta kulttuurituotetta, Ravellin Boleroa ja brasilialaista alkuperäistä sambaa.

Melodisesti ottaen sambassa on ikäänkuin kaksi erillistä osaa, jotka kummatkin voivat jatkua vaikka kuinka kauan; niitä voidaan toistaa äärettömyyteen. Tämän toistettavuuden tarkoitus löytyy sambojen käytöstä karnevaalien yhteydessä. Karnevaalit kestävät kolme yötä ja kolme päivää, ja voittajasambojen; niiden jotka tuovat säveltäjilleen ja soittajilleen miljoonia, täytyy olla sellaisia, että niitä voidaan toistaa monta kymmentä tuntia yhtä päätä ilman, että ne kuluvat. Tämä vaatii tietyn musiikkityypin. Täytyy keksiä kulumattoman musiikin periaate. Periaatteessahan se on yhtä kuin afrikkalainen rytmi ja melodia. Niitähän jatketaan samanlaisina vuorokausitolkulla ilman että kuulijat näyttäisivät niihin erikoisesti kyllästyvän; vaikka ne näyttävät meistä yksitoikkoisilta.

Niiden maailmaan joko ei osata vajota tai osataan. Jälkimmäisessä tapauksessa niitä

voi kuunnella — samoin kuin intialaisia raagoja tai persialaisia moodeja — äärettömiin. Tämä toisenlainen estetiikka sanoo, että muutosta ei saa olla; se hurmaantuu jatkuvuudesta, kappaleiden muuttumattomuudesta. Kun ei ole muutosta, ei ole aikaakaan. Aikahan määritellään joskus kappaleiden peräkkäisinä muutoksina.

Noel Rosa loi jo 30-luvulla samboissaan perustan tälle ikuisuuteen toistettavan kertosäkeen periaatteelle. Hänen kertosäkeensä olivatkin ensimmäisiä, joita todella laulettiin mielettömästi. Eräs brasialialainen tietokone mies kertoi minulle, että juuri Noelin kertosäkeet ovat vieläkin eniten laulettuja.

Mutta miten erilaista onkaan Ravelin Bolero. Siinäkin on tuo sambamainen jatkuvan loputtomuuden huohotus ja pakomatka rytmin ja maagisen toiston alkulähteeseen. Mutta silti, miten erilaista! Ravelin Bolerohan jatkuu, liikkuu eteenpäin! Se on esimerkki musiikista, jossa päällekkäisten maailmoiden keskelle on ympätty lineaarisen jatkumisen maailma. Kohta kohdalta Ravelin Bolero on sama ja kohta kohdalta se on erilainen. Se on ylös kohoava spiraali; ylempi taso on vain näennäisesti samanlainen kuin alempi. Ravelin Bolero on länsimaisen, syysuhteessa järkähtämättä etenevän ajattelun ponnistus ymmärtää epälineaarista ajattelua; se on vasemman aivopuoliskon epätoivoinen yritys ymmärtää oikeaa, yritys sanoa jotain oikealle aivopuoliskolle.

Tapio Kaitaharju:

Me suomalaiset, näkijän näkökulma II

Mietteitä Kalevalasta

Elias Lönnrotin elämäntehtävä oli Kalevalan runojen kerääminen ja niiden yhdistäminen yhdeksi kokonaisuudeksi. Ilman tällaista työtä, joka samanaikaisesti oli sekä tieteellinen että sisälsi kalevaisen maailmankuvan syvän sisäisen ymmärtämisen, olisi runojen antama kokonaisuus maatonut mullaksi viimeisten taitajien mukana. Vain irralliset sirpaleet olisivat jääneet jäljelle jälkisuomalaisen kummasteltaviksi.

Lönnrotin elämäntyö oli aivan poikkeuksellinen, selkeän sisäisen kutsumuksen viitoittama. Lääkärin ammatin harjoittaminen oli tuona aikana Korpi-Suomessa varmaan niin vaivalloista, ettei sen lisäksi olisi ollut välttämätöntä kuluttaa sytykkeiksi lukuisia pareja tuohivirsuja.

Tuntuman Lönnrotin elämänselätsomukseen ja hänen varsinaiseen työalueeseensa saa aika vähällä vaivalla, selaillemalla vaikka tunnin verran hänen matkakertomuksiaan (Weilin + Göös, 1980). Hänen tuohikonttiaan on ollut keventämässä luonnon ja ihmisten syvä ymmärtäminen sekä lämmin huumorintaju, mikä niillä retkillä on varmaan ollut monta kertaa välttämätön matkatoveri.

Kalevaisen elämänselätsomuksen lähestyminen pelkällä älyn työvälineellä johtaa umpikujaan, koska äly kykenee poimaan kerrotusta vain ulkoiset tapahtumat. Koko ihmiskunnan historia tihkuu verta ja väkivaltaa, monenkirjavia ja tunnekuo-huissaan ajelehtivia ihmisiä. Kalevainen maailma ei tässä juuri eronnut edukseen muista, koska ihmiset sielläkin elivät ja jättivät jälkensä (sanojen) historiaan. Ulko-kohtainen, pelkkään älyyn perustuva Kalevalan selittäminen tai tulkitseminen taiteissa johtaa kuitenkin siihen, että miekka ja metallirahan lyöminen ohittavat sanan. Sanan takana on kuitenkin ajatus, ja ajatuksessa sen luova energia ja siellä on edelleen portti niihin älyn avulla tavoittamattomiin todellisuuksiin ja tapahtumiin, mistä näkymätön Kalevala on versonnut.

Kalevalan pitkät juuret näyttävät ulottuvan kanta-arjalaiseen kansaan saakka, yli 5000 vuoden taakse. Tämä perustuu äsken kertomaani näkemykseen viisauden siemen saamisesta. Näin saatu viisauden alkuenergia on sitten siirtynyt perintönä myös kalevaiselle ajalle toimien sen kansanjohtajissa ja tavallisessa kansassa alkuperäisen näkymättömän lainalaisuuden mukaisesti. Myös kansalliseepoksen synty-män ajankohta on siten varsin kaukainen,

ja sen kehittymiseen ja kypsymiseen tarvittava ajanjakso samoin varsin pitkä.

Tuona kypsymisen ajanjaksona olivat valtiolliset ja kansalliset olot kokonaan toisenlaiset kuin tänään. Vanhan tutkimuksen mukaan hallitsivat suomalaiset ja suomensukuiset kansat vielä 900-luvulla j.Kr. 4/5:aa Euroopan puoleisesta Venäjästä. Kansalliseepoksen syntyminen ja kehittyminen on siten tapahtunut näiden suomalaisten ja suomensukuisten silloisilla, erittäin laajoilla hallinta-alueilla, eikä nykyisten valtionrajojen sisäpuolella. Vaikka Kalevala — näin ajateltuna — on tavallaan myös yhteinen idässä nykyisin asuvien kansojen kanssa, se on kuitenkin juuriltaan kokonaan suomalainen, ja suomalainen Lönnrot suoritti keräämis- ja kokoamistyön.

Aluekartoitusta 900-luvulla

Vanhan tutkimuksen mukaan kertoo Pohjolan hääruno suomien ja kainujen keskinäisestä sovinnosta ja vallanjaosta, jolloin sovintouhriksi valitun maan mainion härän iskiäksi etsittiin kelvollista taitajaa. Samalla runo kertoo suomensukuisten kansojen vaikutuspiiristä:

“Etsittiin iskijäitä
sonnin suuren sortajata
kaunihiesta Karjalasta
Suomen suurilta tiloilta
vienosta Venäjän maasta
Ruotsin maasta rohkeasta
Lapin laajoilta periltä
Turjan maasta mahtavasta”.

Venäjän vanhimmasta historioitsijasta *Nestorista* ei tiedetä kovin paljoa. Hänen arvellaan olleen ruotsalaisen munkin Peterskin luostarissa Kiovassa. Yhtä hyvin hän on saattanut olla haavoittunut varjaagi, joka on viety luostariin tervehtymään. Nestor on kirjoittanut kronikkansa v. 1116. Häntä pidetään Venäjän Herodotoksena ja rehellisyyden isänä.

Nestorin kronikan mukaan slaavilaiset heimot asuttivat 900-luvulla vain n. 1/5:n Euroopan puoleisesta Venäjästä: ...“Se käsitti Väinä- ja Ylä-Dnjesterjokien, Ilmenjärven ja Dnjesterin välin. Kaspian avarasta painanteesta se ei käsittänyt muuta kuin

Volgan ja Okan lähteiden seudut”.

Nestor luettelee vielä ne slaavit, jotka vaelsivat länteen päin kuten serbit, kroatit, tshekkiläiset ym. Nestor jatkaa vielä, että ...“Bulgariassa perustivat slaavit Bulgarian kuningaskunnan vallan suomalaisten keskele”.

Nestorin luettelossa kiintyy huomio niihin moniin suomalaisiin kansoihin, jotka ovat kokonaan venäläistyneet. Myös ranskalainen historioitsija *Alfred Rambaud* kirjoittaa “*Venäjänhistoriassaan*”, että ...“nämä kansat ovat nykyisin sinne tänne hajautettuina samoissa seuduissa, joissa ne yhdeksännellä vuosisadalla asuivat yhdessä avarassa jaksossa. Heitä ei ole enää kuin päälle 1,2 milj. henkeä, muut kaikki ovat muuttuneet venäläisiksi. Nämä suomalaiset ja tshuudilaiset näyttävät olleen Venäjän maan todellisia alkuasukkaita. Näiden päälle on rakentunut joko tataarilainen taikka venäläinen siirtolaisuus”.

Edelleen mainitsee *Rambaud*, että muinoin Venäjällä olivat suomalaiset heimot kehittyneempiä kuin slaavit, jotka omak-suivat suomalaisten uskonnollisia ja mytologisia käsityksiä sekä elämäntapoja.

Useiden maiden tiedemiehet sekä kansantarut toteavat, että vielä kansainvaellusten jälkeenkin, kun nykyiset Euroopan kansat olivat asettuneet nykyisille asuinsijoilleen, olivat suomalaiset jossakin määrin Skandinavian, Puolan, Alppiseutujen ja Pohjanmerenmaiden todellista ylimystöä. Myös egyptiläinen *Ptolemaios* on merkinnyt toiselta vuosisadalta olevaan karttaan suomalaisen valtakunnan alisen *Weikselin* varrelle.

Suomessa tänään

Aikaisemmin olen kosketellut sen kansallisen voiman merkitystä, jota Suomella ja suomalaisilla tuntuu vielä olevan jäljellä. Tämän perustekijän selvittämiseksi on ollut aiheellista koettaa hahmotella suomalaisten alkuperää ja niitä vaelluksia, joissa tuo kansallinen voima on virinnyt ja kasvanut käyttämisen asteelle. Tämän perustekijän tavoittaminen on vain hyvin vaikeaa tänä päivänä, koska tavoittaminen edellyttää kiipeämistä sen huikean korkean kynnyksen ylitse, joka on rakennettu jo yksin-

omaan nykymuotoisen tiedon tuottamista aineksista.

Itselleni tuon kansallisen voiman olemassaolo ja merkitys alkoi selvitä parikymmentä vuotta sitten kokemani elämäncatso- muksen täydentymisen yhteydessä. Tuohon kokemiseen liittyi vähän huvittavalla tavalla itessäni kaksi toisilleen vastakkaista näkemystä — käytössä oli arkisessa elämässä aina se, mikä sopi sen hetkiseen tilanteeseen.

Kun työskentelin harrastusteni parissa, oli täysin selvää, varmaa ja myös todettavissa olevaa, että suomalaisten kansallinen voima on olemassa ja edelleen käytettävissä, jos halutaan.

Vastakkainen tilanne syntyi esimerkiksi palattaessa ylipitkältä virkamatkalta, missä työpäivään oli sisällytynyt esim. suuria rahoja ja tonnimääriä koskenut rahtisopimusneuvottelu. Siinä iltamyöhällä autossa torkkuessa ja itseä kootessa saattoi tieto tuosta kansallisesta voimasta ja Suomen työosuudesta ihmiskunnan suuressa palapelissä putkahtaa mieleen. Välittömästi alkoi silloin ajatuksissa välähdellä: mitäpä pienellä, syrjäisellä ja vast'ikään takametsien pimennosta päivänvaloon kömpineellä Suomella voisi olla annettavaa super- ja suurvalloille, jotka voimansa tunnossa joka tapauksessa osoittavat ihmiskunnalle tien joko tuhoon tai parempaan tulevaisuuteen.

Suomen kansallinen voima näyttää kolmasti kehittyneen suureksi käyttövoimaksi. Elämän näkymättömän lainalaisuuden mukaan sen käyttövoimaksi tuleminen ei ole itsestään selvyys, automaattisesti tapahtuva, vaan se tulee jollakin, vaikka itse tiedostamattomalla tavalla kutsua käyttöön.

Ensimmäinen kerta oli kansallisen heräämisen aika viime vuosisadalla. Siinä vaiheessa tarvittiin myös suurmiehiä — heitä syntyi virittämään kansan ajattelua ja johdattamaan kehitystä eteenpäin elämän eri alueilla.

Toinen kerta oli valtiollinen itsenäistyminen. Se syntyi tuskien kautta, mutta muuta tietä ei olisi ollut. Ilman itsenäistymistä ei olisi avautunut mahdollisuutta päästä kansakuntana rakentamaan tulevaisuutta.

Kolmas kerta oli itsenäisyyden säilyttäminen Talvisodan myrskyissä. Kansallisen,

siis positiivisen, ja elämää ja kehitystä oikealla tavalla johdattelevan voiman yhdistäminen sotaan saattaa tuntua vieraalta. Tätä tapahtumaa ei kuitenkaan pitäisi tarkastella esimerkiksi poliittisella tavalla tai jälkipuintina siitä, olivatko silloisten päättäjien tekemät ratkaisut oikeita vai virheellisiä. Merkittävintä oli se, että valtiollinen itsenäisyys säilyi.

Sampoa takomaan

Sammon arvoitusta on aikojen kuluessa lähestytty monella tavalla. Sampo sopii mielestäni erittäin hyvin kuvaamaan Suomen kansallista voimaa ja sen käyttämisen näkymättömän lainalaisuuden periaatteita. Nämä löytyvät Sammon taontaa ja ryöstöä koskevista Kalevalan runoista. Koetan lähestyä tätä aihetta aivan arkisella tavalla.

Alansa ja aikansa ammattitaitoisin seppä, seppo Ilmarinen joutui naisen takia — kuinkas muuten — takomaan Sammon. Koska köyhässä Pohjolassa ei ollut edes pajaa eikä alasinta, joutui hän itse tekemään myös valmistelevat työt, ja selvisi niistä tietonsa ja korkean ammattitaitonsa turvin. Ammattimies hän todella oli — Pohjolan emännän kysyessä Sammon takomisen mahdollisuutta vastasi hän rennosti:

*“Saattanen takoa Sammon
Kirjokannen kalkutella”.*

Tätä osaamistaan hän kyllä perusteli siten täydellä syyllä, maineikkaalla menneisyydellään:

*“Kun olen taivoo takonut
Ilman kantta kalkutellut
Ilman alkusen alusta
Riporihman tehtyisettä”.*

Työt alkoivat sitten täydellä teholla:

*“Otti orjat lietsomahan
Väkipuolet väntämähän”.*

Huikaa oli työn tahti, koska naisen kuva kuumotti ahjon lävitse. Tuli jännittävä hetki, seppo Ilmarinen kallistui katsomaan, mitä ahjosta oikein tulee. Sampoa ei tullut. Sieltä tungeikse upea jousi, kullasta, hopeasta ja vaskesta syntynyt.

*“On jousi hyvän näköinen
Vaan onpi pahan tapainen
Joka päivä pään kysyvi
Parahana kaksi päätä”.*

Huonosti kävi seppo Ilmariselle: ei hallinnut ainetta kaikella tiedollaan, vaan aine hallitsi häntä. Niinpä hän katkoi kaaren ja tunki palaset ahjon tuleen.

Työt jatkuivat, ja jälleen

*“Laitti orjat lietsomahan
Väkipuolet vääntämähän”.*

Toisen kerran kallistui seppo Ilmarinen katsomaan ahjonsa alaista puolta: sieltä tungeikse mallikas vene, kirjailtu kullalla ja vaskella.

*“On vene hyvän näköinen
Ei ole hyvän tapainen:
Suotta lähtisi sotahan
Tarpehetta tappelohon”.*

Huonosti kävi seppo Ilmariselle, ei vielä kään hallinnut ainetta kaikella tiedollaan, vaan aine hallitsi häntä. Hän moukaroi veneen kappaleiksi ja paiskoi kappaleet takaisin ahjoon.

Jälleen orjat lietsomahan, ja kolmannen kerran kallistui seppo Ilmarinen tutkimaan ahjonsa alaista puolta: tulen läpi tungeikse mahtava hieho.

*“On hieho hyvän näköinen
Ei ole hyvän tapainen:
Metsässä makaelevi
Maion maahan kaatelevi”.*

Ei vielä kään hallinnut seppo Ilmarinen tiedollaan ainetta, vaan aine hallitsi häntä. Niinpä hän paloitteli hiehon ja nakkeli palaset takaisin tuleen.

Sinnikäs seppo Ilmarinen ei antanut periksi, vaan pani viipymättä orjat jälleen lietsomaan. Neljännen kerran hän kallistui tutkimaan ahjonsa alaista puolta: sieltä tungeikse upea aura, kultaa, hopeaa ja vaskea.

*“On aura hyvän näköinen
vaan ei hyvän tapainen:
Kylän pellot kyntelevi
Vainiot vakoelevi”.*

Vieläkään ei seppo Ilmarinen hallinnut tiedollaan ainetta, vaan aine häntä, ja niinpä hän vihoissaan katkaisi auran kahdeksi ja heitti kappaleet takaisin ahjoon.

Mitta oli täynnä — voi kuvitella, että hän tässä vaiheessa käski orjat tauolle ja näiden huohottaessa aholla istuutui itse kannon päähän miettimään, mikä tässä työssä oli perusteellisesti vialla. Ammattitaitoa ja tietoa ei häneltä pitänyt puuttuman, olihan

taivaan kannen kalkuttaminen sentään ollut melkoinen taidonnäyte.

Siinä seppo Ilmarinen istui ja sanoi itselleen, että nyt naisasiat mielestä pois: mikä oli vikana?

Taivaan kannen kalkuttaminen — siinäpä se. Taivaan kannen takomiseen ei ollut riittänyt yksinomaan hänen tietonsa ja ammattitaitonsa, vaan siihen oli tarvittu lisäksi korkeampaa tietoa, viisautta eli elämän näkymättömän lainalaisuuden hallitsemista.

Syy epäonnistumisiin selvisi: orjista ei ollut lietsojiksi niin tärkeässä tehtävässä kuin Sammon taonta, siihen tarvittiin korkeampia luonnonvoimia. Niinpä hän

*“Laittoi tuulet lietsomahan
Väkipuuskat vääntämähän”.*

Varmaan Pohjolan emäntä siunaili huikeaa näytelmää, sillä kolmen päivän ajan

*“Tuli tuisi ikkunasta
Säkenet ovesta säihkyi
Tomu nousi taivahalle
Savu pilviin sakeni”.*

Seppo Ilmarinen kallistui katsomaan ahjonsa alaista puolta ja näki kiitollisin mielin Sammon syntyneen. Tähän näin syntyneeseen Sampoon hän sitten kaikella ammattitaidollaan ja tiedollaan takoi jauhomyllyn, suolamyllyn ja rahamyllyn.

Näin syntynyt Sampo oli laadukas ja toimi loistavasti:

*“Siitä jauhoi uusi Sampo
Kirjokansi kilkutteli
Jauhoi purnun puhteessa
Yhen purnun syötäviä
Toisen jauhoi myötäviä
Kolmannen kotipitoja”.*

Uusi Sampo oli syntynyt oikealla tavalla. Seppo Ilmarinen oli käyttänyt rakentavia luonnonvoimia, siis korkeampaa tietoisuutta eli elämän näkymättömien lainalaisuuksien ymmärtämistä, ja yhdistänyt siihen oman tiedollisen, korkean tason ammattitaitonsa. Niinpä sitten Sammon varaan voitiin rakentaa arkitason elämää: tuotannon kolmannes käytettiin elämisen perustarpeiden tyydyttämiseen, kolmannes liikenä vientiin ja kolmannes käytettiin oman elämisen mukavuuden lisäämiseen. Sellainen on aivan paikallaan oikeaan raajaan saakka.

Kaikki olivat tyytyväisiä.

Aikanaan tapahtui sitten Sammon ryöstäminen. Meritaistelun viimeisessä hyökkäysvaiheessa Sampo hajosi kappaleiksi. Sammon suuria kappaleita painui meren syvyyksiin, mutta pienempiä paloja ja murusia jäi ajelehtimaan ulapalle. Niitä tuuli ja laineet työntelivät viimein Suomen rannoille.

Vanha Väinämöinen havaitsi tämän:

*"Hän tuosta toki ihastui
Sanan virkkoi, noin nimesi:
Tuost' on siemenen sikiö
Alku onnen ainiaisen
Tuosta kyntö, tuosta kylvä
Tuosta kasvu kaikenlainen
Tuosta kuu kumottamahan
Onnen päivä paistamahan
Suomen suurille tiloille
Suomen maille mairehille".*

Syntyi vielä henkinen taistelu Väinämöisen ja Pohjolan emännän välillä. Sen voitti Väinämöinen, joka tiivistä voittonsa sanoiksi:

*"Ei minua laula Lappi
Eikä tunge turjalaisen
Jumalall' on onnen viitta
Luojaalla avaimet onnen
Ei katehen kainalossa
Vihansuovan sormen päässä".*

Näin kauniisti ja Jumalaansa turvautuen saneli vanha Väinämöinen, pakanallinen tietäjä, Luojaansa kämmenellä.

Sampo tänään

Sammon muruset ajelehtivat maihin Suomen rannikolla. Perustarpeet Uuden Ajan Sammon rakentamiseksi ovat siten olemassa ja myös löydettävissä. Löytäminen edellyttää vain lähtemistä siitä huiman rohkeas-

ta ajatuksesta, että ihmisen älyn avulla tuotetun tiedon ja ammattitaidon lisäksi on olemassa vielä jotain rajattoman suurta, mikä ei esiinny ja toimi sattumanvaraisesti vaan elämän näkymättömän lainalaisuuden mukaan.

Avain tämän lainalaisuuden jonkinasteiseksi löytämiseksi, ymmärtämiseksi ja käyttämiseksi löytyisi juuri tuon kansallisen voiman, Sammon, avulla. Sen olemassaolo tulisi vain ymmärtää ja hyväksyä, ja vasta sen jälkeen olisi mahdollista käynnistää Uuden Ajan Sampo. Siinä tulisi yhdistää oikealla tavalla vanhan Sammon viisautteen eli tiedon avulla tavoittamattomaan elämän lainalaisuuteen meidän alati kasva-va tietomme ja ammattitaitomme. Uuden Ajan Sampo ei pysäyttäisi paperikoneita eikä romuttaisi maataloustraktoreita, vaan ohjaisi elämistämme ehjemmällä ja täydemmällä, myös tulevaisuutta turvaavalla näkemyksellä.

Ei tarvitse olla mikään tietäjä voidakseen ymmärtää, että ihmiskunta joutuu jo aivan lähivuosina tekemään suuria ja kaikkia koskevia ratkaisuja turvatakseen elämisen mahdollisuutensa. Näissä ratkaisuisissa tarvittavien elämisen kokonaan uusien mallien rakentamiseksi tarvitaan sitä luovuutta, mitä myös Suomen kansallinen voima, Sampo, sisältää. Tietoa ja viisautta ei voida yhdistää ilman tällaista uutta luovaa energiaa.

Myös Suomen työosuus ihmiskunnan suuressa palapelissä saattaisi toteutua juuri tällä tavoin — ellei aikaisemmin niin silloin pyydettyinä, kun muuta mahdollisuutta ei enää ole.

Tapio Kaitaharju piti syyskauden lopulla Kriittisessä korkeakoulussa luentosarjan Me suomalaiset. Hän on koonnut artikkelelin näiden luentojen pohjalta.

Heikki Räisänen:

Kriittisen raamatuntutkimuksen alkuvaiheita

Pyhien kirjoitusten tarkastelu kriittisin menetelmin on aina koettu vaaralliseksi. Kaikkein vaarallisinta se on yleensä ollut tutkijalle itselleen, mikäli hän on ollut kyllin varmaton — tai hyväuskoinen — ajatellakseen ääneen.

Menneinä vuosisatoina panoksena saattoi olla henki. Terävä espanjalainen ajattelija Miguel Servet päätti vuonna 1553 päivänsä roviolla, koska hän sanoi kolminaisuusoppia epäraamatulliseksi. Tapahtumapaikkana oli Geneve, tuomion langettajana Raamatun nimeen vannova uskonpuhdistaja Calvin. Servetin viimeiset sanat olivat "Jeesus, iankaikkisen Jumalan Poika, armahda minua!" Huuto sinetöi hänen kohdalonsa. Jos hän olisi siirtänyt laatusanan toiseen paikkaan ja tunnustanut Kristuksen "iankaikkiseksi Pojaksi", hän olisi vielä voinut pelastua.

Raamattu ja kirkon oppi

Samalla kun tietyt varhaiskristilliset kirjoitukset vakiinnuttivat paikkansa UT:n kaanonissa, ne yhä selvemmin tulkittiin lähinnä kolmen-neljän ensimmäisen vuosisadan aikana kehittyneen kirkon opin valossa. Keskiajalla Raamattu oli osa kirkon traditiota, vailla itsenäistä merkitystä.

Uskonpuhdistus synnytti uuden tilanteen. Luther oivalsi, että myös paavit ja kirkolliskokoukset saattoivat erehtyä. Raamattu julistettiin ainoaksi ilmoituksen lähteeksi. Se oli kirkon ja paavin yläpuolella. Raamattua oli selitettävä vain Raamatulla itsellään. Katolisen kirkon vastaus Trenton kirkolliskokouksessa (1546) oli, että ristiriita Raamatun ja tradition välillä oli mahdottomuus.

Kaikkien myönteisten seuraustensa ohella uskonpuhdistus synnytti myös turvattomuutta ja epävarmuutta. Jos kirkon traditiokin, johon vuosisatoja oli luotettu, voi olla väärässä, kuka sitten sanoo, mikä on oikea raamatuntulkinta? Ongelmaa kärjisti se, että Servetin kaltaiset pelottomat ajattelijat kritikoivat aivan keskeisiä kirkollisia dogmeja *Raamattuun* vedoten. Servetin jalanjäljissä jatkoi ns. sosiniolainen liike. Muuan uskonpuhdistuksen kiistämätön seuraus onkin ollut protestantismin loputon pirstoutuminen yhä uusiksi kirkoiksi, lahkoiksi ja suunniksi.

Ranskalainen munkki *Richard Simon*, historiallisen raamatuntutkimuksen ehkä merkittävin pioneeri 1600-luvulla, yritti kiintoisalla tavalla yhdistää raamatukritiikin ja protestanttisuuden kritiikin. Simon päätteli — pääpiirteissään oikein — etteivät Mooseksen kirjat olleet Mooseksen kirjoit-

tamia, vaan perustuivat perimätietoon, jota oli kauan välitetty suullisessa asussa. Hän myös totesi, että eräät UT:n jaksot puuttuivat vanhimmista käsikirjoituksista. Simon päätteli uskaliaasti: Raamattu yksin on liian hatara pohja, jotta sille voisi rakentaa. Niinpä protestantit ovat väärässä: kirkon traditio on välttämätön oikean ajattelun perusta. Simon ei kuitenkaan saanut katolisten uskonveljiensäkään taholta osakseen ymmärtämystä; hänen teoksensa kiellettiin ja hänet erotettiin veljestönsä jäsenyydestä.

Uusi maailmankuva

1500-luvun loppupuoli ja 1600-luku merkitsivät perusteellista muutosta eurooppalaisen ihmisen maailmankuvassa. Pohjan muutokselle loivat tähtitiede, löytöretket ja historian harrastus.

Kopernikuksen kuolinvuonna 1543 julkaistiin hänen teoksensa, joka loi pohjan aurinkokeskeiselle maailmankuvalle. Teologit torjuivat Kopernikuksen "hypoteesin" Raamattuun vedoten. Psalmissa sanottiin, että aurinko "juoksee rataansa", "nousee taivasten ääristä ja kiertää niiden toisiin ääriin" (Ps 19) — se on siis liikkeessä. Erityisesti Joosuan kirjan (luku 10) kertomus auringon ihmeellisestä pysähtymisestä — jottei pimeys olisi estänyt israelilaisia kostamasta vihollisilleen loppuun asti — todisti, että aurinko normaalisti liikkuu.

Galilei oli empiiristen tutkimustensa perusteella vakuuttunut, ettei Kopernikuksen näkemys ollut pelkkä hypoteesi. Hän puhui aurinkokeskeisen maailmankuvan puolesta ja kehitti teoriaa, joka tekisi oikeutta sekä luonnontieteelle että Raamatulle. Raamattu on erehtymätön uskonnollisissa asioissa, mutta luonnontieteellisissä kysymyksissä sen sanoma on mukautettu muinaisajan ihmisen käsityskyvyn mukaiseksi. Raamatun tarkoitus on opettaa "kuinka taivaaseen liikutaan eikä kuinka taivas liikkuu".

Galilein kohtalo on tunnettu. Protestantien kanta hänen asiaansa oli aivan sama kuin Roomankin. Galilei asetti kokemuksensa ja ulkopuoliset todisteet traditiota vastaan. Tässä hän oli uuden ajan airut. Gali-

lein vastustajille traditio oli sitova. Pelättiin, että periksi antaminen merkitsisi Pyhän Hengen syyttämistä valheista. Olihan Pyhä Henki sanonut, että aurinko liikkuu.

Löytöretket toivat näköpiiriin uuden maailman. Maailma oli laajempi kuin Raamatusta saattoi päätellä. Perehtyminen egyptiläisten ja kiinalaisten ajanlaskuun ja muinaisuuteen taas aiheutti vaikeuksia raamatulliselle kronologialle. VT:sta oli laskettavissa, että Aadamin luominen oli tapahtunut noin 4000 vuotta ennen Kristusta; uusien tietojen valossa tästä oli hankala pitää kiinni. Myös Raamatusta itsestään saattoi tarkkasilmäinen lukija tehdä havaintoja, jotka synnyttivät kriittisiä kysymyksiä ihmiskunnan alkuperästä.

Kysymyksiä esitti ranskalainen La Peyrère 1655 ilmestyneessä kirjassa. Ketä Kain pelkäsi surmattuaan Aabelin? Kirjoittaja päätteli, että jo ennen Aadamia täytyi olla olemassa ihmisiä (preadamiitteja); Aadam oli vain juutalaisten kantaisä. La Peyrèren pyrkimys oli täysin hyvänsuopa. Hän halusi vain sovittaa keskenään yhteen 1. Mooseksen kirjan eri osien tiedot, samoin Raamatun ja muiden lähteiden tiedot. Kaikki kirkkokunnat vastustivat yksimielisesti hänen teesejään; kirja poltettiin julkisesti vuoden kuluttua ilmestymisestään.

Kirkot torjuivat jyrkästi Raamatun ja tradition "kritiikin", joka oli tarkoitettu rakentavaksi. Niinpä ne ennen pitkää joutuivatkin kasvokkain ulkoapäin tulevan, aivan toisella tavalla "repivän" kritiikin kanssa Spinozasta alkaen.

Tekstikritiikki

Tekstikritiikillä tarkoitetaan käsikirjoitusten kriittistä vertailua tekstin mahdollisimman alkuperäisen sanamuodon löytämiseksi. Kirjapainotaidon keksiminen loi edellytykset tähän vertailuun.

Ensimmäinen *painettu* kreikkalainen UT ilmestyi 1516. Se syntyi Erasmus Rotterdamlaisen toimesta kovassa kiireessä — kustantajalla oli tarve ehtiä markkinoille ensimmäisenä. Erasmus tekstilaitos perustui muutamiaan myöhäiseen käsikirjoitukseen, jotka sattuivat olemaan hänen ulottuvillaan. Tästä huolimatta se vakiintui kaik-

kien käyttämäksi "hyväksytyksi tekstiksi" (textus receptus — nimitys on peräisin kustantajan mainoslauseesta!).

Käsittekirjoitusten parissa työskentelevät tutkijat havaitsivat pikkuhiljaa Erasmus-
sen tekstilaitoksen heikkoudet. Ennen vuotta 1831 ei kukaan kuitenkaan rohjennut tehdä siihen muutoksia! Uusia kreikkalaisen UT:n laitoksia kyllä ilmestyi, ja niiden tekijät olivat tietoisia, ettei Erasmus-
sen työhön perustuva teksti ollut likimainkaan paras mahdollinen. He tyytyivät kuitenkin esittelemään tekstistä poikkeavaa aineistoa erikseen, esim. reunahuomautuksissa. Silti käsittekirjoitusten vertailijoihin suhtauduttiin epäluuloisesti. Jopa hurskas pietisti Bengel sai kärsiä kovaa vastustusta tekstikriittisen työnsä vuoksi (olemassaolevien varianttien määrä oli horjuttanut hänen uskoaan, minkä vuoksi hän oli ryhtynyt tutkimaan käsittekirjoituksia todetakseen lopulta, etteivät erot olleet vaaraksi kristillisen uskon perusasioille).

Sveitsiläinen J.J.Wettstein suunnitteli 1700-luvulla kyllä korjauksia Erasmus-
sen tekstiin. Mutta kun tuli tietoon, että hän aikoi jakeessa 1. Tim. 3,16 korvata sanan *theos* (Jumala) sanalla *hos* (joka), Wettstein menetti seurakunta- ja yliopistovirkansa ja joutui lähtemään maanpakoon Alankomaihin. Vasta filologi Lachmann julkaisi 1831 textus receptuksesta poikkeavan laitoksen.

Textus receptus syrjäytyi kirkkoissa 1800-luvun lopulla. Tämä ei kuitenkaan tapahtunut ilman ristiriitoja. Niinpä muuan englantilainen tuomiorovasti piti mahdottomana, että kirkossa vuosisatoja käytössä ollut textus receptus olisi ollut niiden huomattavien korjausten tarpeessa, joita siihen esitettiin. Jumala ei toki olisi voinut sallia inspiroidun sanansa turmeltua niin pahoin kuin asianlaita olisi ollut, jos uusi tekstikriittinen tutkimus olisi oikeassa, hän päätteli. Niitä vanhoja käsittekirjoituksia, joita uusin tutkimus erityisesti piti arvossa, ro-
vastimme väitti "skandaalimaisimmin turmeltuneiksi käsittekirjoituksiksi, mitä olemassa on". Ne sisälsivät "häpeällisimmin silvotun tekstin, jonka kanssa voi missään joutua tekemisiin"; niihin olivat kasautuneet suurimmat määrät "sepitettyjä lukutapoja, vanhoja virheitä ja tarkoituksellisia

totuuden vääristelyjä, mitä voi löytää mistään tunnetusta Jumalan Sanan jäljennöksestä".

Sata vuotta myöhemmin pinttyneinkin konservatiivi on vakuuttunut, että juuri nuo "skandaalimaisesti turmeltuneet" käsittekirjoitukset ovat vankin pohja — myöhemmin löytyneiden papyruskatkelmien ohella — UT:n tekstin mahdollisimman alkuperäisen sanamuodon löytämiselle.

Sekä luonnontieteen että tekstikritiikin osalta kirkot ovat siis aluksi henkeen ja vereen vastustaneet uusia näkemyksiä. Vuosisataa tai paria myöhemmin samat näkemykset on tunnustettu itsestään selvinä tosiasioina. Sama pätee suhtautumisesta kehitysoppiin, johon en tässä puutu.

Valistus

Deismi ja valitusfilosofia merkitsivät vapaampien aikojen koittamista Raamatunkin tarkastelijalle. Deistit vapautuivat kirkollisen tradition silmälasista Raamattua lukiessaan. Se ei merkinnyt, ettei heillä olisi ollut omia, itsessään aivan yhtä dogmaattisia ennakoasenteita. Tällainen oli ajatus alkuperäisestä "luonnollisesta uskonnosta", josta historialliset uskonnot, myös Jeesuksen jälkeinen kristinusko, olisivat rappeutumisen kautta kehittyneet. Alkuperäinen kristinusko yritettiin samaistaa tähän luonnolliseen, järkipäiseen uskontoon. Nämä yritykset ovat kuolleet luonnollisen kuoleman. Mutta merkittävää oli, että syntyneessä vapaassa ilmapiirissä kävi mahdolliseksi tehdä Raamatusta havaintoja, jotka eivät ilman muuta sopineet perinnäiseen dogmatiikkaan: alkukristityt odottivat Jeesuksen paluuta omana elinaikanaan; UT:n eri osien välillä oli teologisia eroja.

Jeesuksen elämä

Vuonna 1835 ilmestyi kansainvälisesti katsoen Kalevalaakin merkittävämpi kirja: D.F.Straussin "Jeesuksen elämän" I osa. 27-vuotias Strauss nosti kirjallaan evankeliumitutkimuksen uudelle tasolle, mutta tuhosi samalla oman uransa. Hän menetti yli-

opistollisen toimensa Tübingenissä. Muutamaa vuotta myöhemmin Strauss kutsuttiin professoriksi Zürichiin. Syntyneen kansanliikkeen seurauksena hän kuitenkin joutui eläkkeelle ennen kuin ehti ottaa virkaa vastaan. Se oli hänen akateemisen uransa loppu.

Strauss teki lopun valistushenkisestä pinnallisen rationalistisesta evankeliumien selityksestä. Valistuneet aikalaiset olivat selittäneet, että evankelistat olivat ymmärtäneet kuvaamansa tapahtumat väärin. Jeesus vain näytti kävelevän veden päällä, kun hän todellisuudessa kulki sumussa rantaa pitkin; "ruokkimis-ihme" oli siinä, että Jeesuksen esimerkki sai ihmiset jakamaan eväänsä keskenään. Strauss osoitti, että evankelistat tarkoittivat jotain aivan muuta ja että heidän tarkoituksensa oli otettava vakavasti. Toisaalta kertomuksiin, kun niitä lähemmin analysoitiin, sisältyi niin paljon vaikeuksia, ettei niitä voinut käsitellä puhtaasti historiallisina selontekoina. Evankeliumien monissa kertomuksissa Jeesusta kuvattiin *myyttisin* keinoin, jotka olivat peräisin lähinnä VT:n kertomuksista. Johanneksen evankeliumin historiallisen lähdearvon Strauss kiisti — varsin asiallisin perustein — lähes kokonaan.

Strauss katsoi filosofisella "Hengen tuuoksien" tasolla pitävänsä voimassa sen minkä historian tasolla hajotti. Epäilemättä hän johti liian monia evankeliumien piirteitä VT:n vaikutuksesta. Silti suhteellisen konservatiivinenkin tutkimus on nykyään paljolti samankaltaisilla linjoilla. Johanneksen evankeliumia käytetään vain hyvin varovasti historiallisen Jeesuksen sanoman

rekonstruointiin, ja seurakunnan uskon vaikutus esim. tiettyihin ihmekertomuksiin tunnustetaan. Evankeliumit nähdään saarnaksi enemmän kuin uutisraportiksi. Muutama vuosi sitten ilmestyneessä Englannin *konservatiivisten* eksegeettien ohjelmakirjassa myyteistä kirjoittava kirjoittaja kiittelee Straussin verrattoman huolellista tekstierittelyä ja sitä että Strauss kunnioittaa tekstiä sellaisena kuin se on!

Myönteisiä mahdollisuuksia

Eksegeetiikan historia osoittaa kirkon käyneen vuosisataista viivytystaistelua uusia näkemyksiä vastaan. Pikku hiljaa useimmat pelätyt asiat on kuitenkin ollut pakko hyväksyä, ja viholisuus on kääntynyt ystävyydeksi. Kun Raamatun sidonnaisuus sen kirjoittajien maailmankuvaan on myönnetty, pyhä kirja on lopulta tullut lähemmäksi ihmistä. Eri kirjoittajien väliset korostuserot voi ymmärtää rikkaudeksi, joka auttaa ymmärtämään erilaisuutta nykyäänkin. Suurempia vaikeuksia on tuottanut sen myöntäminen, että uskonnollista sanomaa voisi julistaa myös "epähistoriallisin" keinoin, myyttien ja legendain kielellä. Taistelu tätä Straussin ja sittemmin Rudolf Bultmannin nimeen liittyvää raamatuntulkintaa vastaan on osittain yhä käynnissä, vaikka Saksan kirkkوتاistelun kantaviin voimiin kuulunut Bultmann tänään laajalti tunnustetaankin *kirkon* arvostetuksi opettajaksi. Kenties tämäkin taistelu tulevaisuudessa nähdään aivan toisessa valossa kuin tänään.

Tapio Hyvönen:

Mitä on henki...?

Voimme varmaankin luottaa siihen, että kaikki totuudessa ja rehellisyydessä syntyneet hengentuotteet niin tieteen, taiteen kuin filosofiankin piirissä kuvaavat tai ainakin pyrkivät kuvaamaan todellisuutta. Hengentuotteet ovat tajuntamme synnyttämiä, mutta ne ovat imeneet itseensä totuutta etsivissä ihmisissä paljon todellista. Tajuntamme on aina pyrkinyt käsittämään todellisuuden; se on pyrkinyt jäsentämään sekä ulkoisen maailman että sisäisen maailmamme. Ulkoinen maailma, niin luonto kuin yhteiskuntakin kokonaisuudessaan, sen sosiaaliset toiminnot ja rakenteet, erilaiset aatteet, ihmiskäsitykset ja -kuvat, maailmankatsomukset ja -kuvat, yksittäiset ihmiskohtalot; kaikki tuo paine on tunkeutumassa sisäämme. Se muotoilee henkistä rakennettamme, imeytyy sen sisältöihin ja pursuaa ulos käyttäytymisessämme.

Mutta tuon paineen ottaa kuitenkin aina vastaan jokin ainutlaatuinen, joka voi muovata ja muuttaa sitä ja myös omasta voimastansa itse muotoutua. Joillekin meistä saattaa tulla halu — joskus jopa polttava ja piinaava — sekä kuvata että ymmärtää tai ainakin selittää tuo ulkoinen maailma, sen vaikutukset tajuntaamme ja sisäisen maailmamme omalaatuisuudet,

kaiken kaikkiaan luonnon ja ihmisen käyttäytyminen. Tiede, filosofia ja taide; kukin tekee sen omalla tavallaan. Ne ovat todellisuuden erilaisia henkisiä tiedostamismuotoja. Ne siis pyrkivät antamaan kuvan siitä, millainen todellisuus nyt tällä hetkellä on tai millainen se on ollut (esim. historiatieteet). Mutta ne voivat myös valottaa sitä, millainen se voisi olla, erityisesti millaisia me ihmiset ja meidän yhteisömme voisivat olla, jos me käsittäisimme itsemme toisin ja jos nuo ulkoiset paineet olisivat toisenlaatuiset. Me toimimme pitkälti sen mukaisesti millainen käsitys meille on tullut ihmisestä, itsestämme. Pahimmillaan tuo käsitys voi olla lähes tiedoton, meihin sisään ajettu. (Sotakin syttyäkseen ja onnistuakseen vaatii ensisijaisesti tietyllä tavalla koulutun ja viljellyn mielen — kuten Karl von Clausewitzkin, tuo suurimpana sotateoreetikkona pidetty mies, antaa ymmärtää kirjassaan "Sodasta" — aseet ja voima ovat vain välineitä. Samoin itse sotalaitoskin pysyäkseen pystyssä rauhan aikana tarvitsee paljon tietyllä lailla muokattuja ja muovautuneita mieliä, ja koneiston, joka tuota muokkausta lakkaamatta tekee.) Käsityksemme ihmisestä on useimmiten voimakkaana elävien ajattelutapojen ja erityisesti nykyisin vallit-

sevan tieteen ja sen perustana olevan ihmis-
kuvan suuntaama. Filosofia ja taide voivat
auttaa meitä huomaamaan, millainen se
pohjimmiltaan on ja mihin se saattaa joh-
taa. Hengentuotteet voivat toimia ihmistä
ja maailmaa muuttavana tekijänä — jos ne
vain saavat vaikuttaa.

Syntyäkseen hengentuotteet vaativat
maailman "sisällön" tiedostamista, maail-
man havaitsemista, sen "raakaa" kokemis-
ta ja kohtaamista niin tunteiden kuin ajat-
telunkin tasolla. Suurilla hengillä on var-
maankin kadehdittava kyky vajota syvälle
elämänvirtaan, upota maailmaan, mutta
myös kohota sieltä tarkastelemaan kohtaa-
maansa ja pukea se ajatuksiksi ja elämyk-
siksi sanojen, sävelien ja kuvien avulla.
Kaikki hengentuotteet vaativat ajattelua
havaintojen ja kokemusten jäsentämiseksi,
ja myöskin tahtoa, pakkoa tai halua sen te-
kemiseksi. Suuret hengentuotteet ovat aina
ajattelun läpäisemiä ja kirkastamia. Maail-
ma ja sen olennainen sisältö ovat niissä
ikäänkuin symboleihin vangittuina ja nii-
den avulla löydettävissä ja koettavissa.

Uuden tuottaminen niin hengenelämässä
kuin muuallakin vaatii aina perehtymistä jo
olemassa oleviin käsityksiin, ajattelutapoi-
hin ja -muotoihin, erilaisiin elämän käytän-
töihin jne.. Itse asiassa se on välttämätön
ponnahduslauta todellisuuden yhä syvem-
mälle ymmärtämiselle. Kulttuuriperinnöstä
me saamme välineistöä ja käsitteitä niin ul-
komaailman kuin sisäisenkin elämämme
jäsentämiseksi. Sen avulla me saatamme
oppia vajoamaan syvemmälle maailmaan,
mutta myös kohoamaan sieltä ja tarkastele-
maan koettua. Suurilla hengillä syventymi-
nen kulttuuriperintöön on aina ollut vain
sysäys omintakeiseen, jännittyneeseen ajat-
teluun. He ovat muuttaneet sen työkaluksi
ja rakennusaineeksi. He ovat sen avulla te-

rävöittäneet ajatteluaan, syventäneet tun-
teitaan ja lujittaneet tahtoaan; kaiken kaik-
kiaan he ovat sen avulla kirkastaneet hen-
kensä kykyä nähdä ja tiedostaa. Perinteiset
ajatusrakenteet saattavat tunkeutuessaan
meihin kuitenkin myös estää meitä havait-
semasta uutta. Kulttuurimme eri alueet
esim. uskonto ja tiede saattavat ohjata ja
myöskin rajoittaa näkökykyämme maail-
maan tiettyjen periaatteiden mukaisesti.

Onko edellä olevan kaltainen ihmisessä
esiintyvä henkisyys sitten palautettavissa
jäännöksettömästi aineellisiin, lähinnä her-
mofysiologisiin tapahtumiin, jonkinlaiseksi
korkean järjestys- ja toimintatason omaa-
van aineen kyvyksi tai ominaisuudeksi? Sil-
loin aine kokonaisuutena tietyn "kehitysta-
son" jälkeen saisi kyvyn ajatella, tuntea ja
tahtoa, ja se tulisi tietoiseksi itsestään ja
maailmasta. Vai onko oletettava, että tuon
ainesubstanssin rinnalla on olemassa toi-
nen, laadultaan erilainen henkinen sub-
stanssi, jolle on luonteenomaista kyky tie-
dostaa, ajatella, tuntea ja tahtoa, mutta
jolla kuitenkin on myös aineellinen "ilmen-
tymänsä" hermofysiologisina tapahtumi-
na? Varmaa vastausta tuohon kysymyk-
seen ei kukaan vielä ihmiskunnan tietoisuu-
den tällä kehitystasolla kykene antamaan.
Yhtä vähän kuin idealisti, henkisen sub-
stanssin puolustaja, kykenee argumentoi-
maan käsityksensä puolesta, kykenee mate-
rialisti palauttamaan tuon kuvatun kaltai-
sen, luultavasti vain ihmisessä olevan eri-
koisen laadun, jota voimme nimittää hen-
kisyysdeksi tai ainakin sen aluksi, korkeasti
järjestäytyneen aineen toiminnallisuudeksi.
Historia on osoittanut monien kauheuksien
rinnalla, että tuolla henkisyydellä on usko-
maton kyky syventää tietoisuutta ja ym-
märrystä maailmasta ja ihmisestä. Joskus
se ehkä näkee itsensä.

Kyösti Pekonen:

Näkemyksettömyys ja valta politiikassa

Parlamentaarinen politiikka kritiikin kohteena

Valtio-opillisen ajattelun historia tuntee kolme traditiota ja näkökulmaa tarkasteltaessa yhteiskuntaa, yhteiskunnallisia ongelmia ja politiikan luonnetta. Kukin näistä näkökulmista voi antaa erilaisen vastauksen siihen, mikä on tärkeätä, miten politiikkaa luonnehditaan jne. Nämä näkökulmat ovat kansalaisen, politiikan ja valtion näkökulmat.

Kansalaisen näkökulma viittaa yksityiseen ihmiseen, politiikka viittasi alunperin kansalaisten yhteiskunnan eli organisoituneiden kansalaisten ja organisoituneiden kansalaisetujen ja -arvojen näkökulmaan ja valtio hallitsemisen näkökulmaan kansallisvaltion puitteissa.

Historian kuluessa kansalainen yksityisenä ihmisenä, yksilönä on vahvistunut; häntä ei niin vain 'nujerreta'. Tämä on niin poliittisten toimijoiden kuin valtionkin otettava huomioon. Mutta toisaalta ilman välittäviä organisatorisia ja institutionaalisia muotoja hän 'jää yksin', ilman yhteyksiä toisiin.

Politiikka on jo 'määritelmällisesti' välittävä tekijä kansalaisten ja valtion välillä. Koska siinä ovat mukana molemmat näkökulmat, politiikka on itsessään ristiriita.

Politiikan 'tehtävänä' on sekä edustaa, johtaa että hallita. Parlamentaarisen politiikan kritiikissä on paljolti ollut kyse siitä, että politiikan painopisteen on nähty olevan hallitsemisen eli valtion ongelmissa eikä niinkään kansalaisten yhteiskunnan ongelmissa. Ts. parlamentaarinen politiikka on kritiikin mukaan ajautunut lähemmäksi valtiota kuin kansalaisia.

Eri kausina ja tilanteissa kansalaisen, politiikan ja valtion näkökulmien suhde toisiinsa on vaihdellut harmoniasta voimakkaisiin ristiriitoihin. Tällä hetkellä paineet ja kritiikki kohdistuvat nimenomaan politiikkaan — vielä siten, että parlamentaarisen politiikan kyky ja halu edustaa ja johtaa on kritiikissä asetettu kyseenalaiseksi. Eli edustamisen ja johtamisen uskottavuus on muodostunut ongelmaksi. Näin ei ole aina ollut. Jos vertaa tilannetta esimerkiksi 1970-luvun vaihteessa huomaa, että puolueita, poliitikkoja ja politiikkaa yhteiskunnallisen toiminnan muotona arvostettiin tuolloin. Mistä tässä 'ilmapiirin' muutoksessa on kysymys? Mikä on muuttunut politiikassa?

Toisaalta eron tekeminen kansalaisen, politiikan ja valtion näkökulmien välille väistämättä suhteellistaa esitetyn kritiikin merkitystä. Tarkoiton tällä sitä, että vaikka politiikkaa ja valtiota arvostellaan, tämä ei

ole mitään 'järjestelmäkritiikkiä' ennen-
kaikkea siksi, ettei kritiikki kumpua — joi-
takini erityisryhmiä lukuunottamatta —
kansalaisten arkielämän ongelmista vaan
kyse on pikemminkin uskottavuuskeskuste-
lusta politiikan näkökulmien 'sisällä'.

Kaikesta huolimatta 'jotakin' on muut-
tunut verrattuna esimerkiksi tilanteeseen
70-luvun vaihteessa. Tuota 'jotakin' pyrin
seuraavassa tarkastelemaan symbolien nä-
kökulmasta.

Symbolien väistämättömyys ja välttämättömyys myös modernin ihmisen elämässä

Tarkoitin tässä symbolisella näkökulmalla
ja symbolisilla ilmauksilla nimiä, termejä,
ilmaisuja, kuvia ja kaikkea muuta sellaista,
jossa on kätkeytyä, piilossa olevia, ei välit-
tömästi havaittavia lisämerkityksiä.

Varsinkin psykoanalyttikot ovat koros-
taneet symbolisten ilmaisujen ja symbolien
väistämättömyyttä ja välttämättömyyttä
ihmistien elämässä. Elämämme ei ehkä ole-
kaan niin rationaalista ja järkipäristä kuin
haluamme uskotella itsellemme. Se mitä
olemme, uskomme, haluamme ja teemme
nojaakin kenties voimakkaammin kuin tie-
dostamme myyttisiin ja symbolisiin käsi-
tyksiin joistakin perustavanlaatuisista pro-
sesseista elämässämme.

Tämän näkökulman mukaan symbolit
eivät ole vain väistämättömiä vaan myös
välttämättömiä: ihminen tarvitsee välttä-
mättä elämässään symboleja. Esimerkiksi
Erik H. Erikson toteaa tästä kirjassaan
Lapsuus ja yhteiskunta:

Aikuisuushan merkitsee muun muassa,
että näemme elämämme yhtenäisesti jat-
kuvana sekä menneisyydessä että tulevai-
suudessa. Määrittelemällä itsensä, taval-
lisesti sen aseman perusteella, mikä hän-
nellä on taloudellisessa järjestelmässä,
sukupolvien ketjussa ja yhteiskunnan rak-
enteessa, *aikuinen voi valikoiden hah-
motella menneisyytensä siten, että se
näyttää askel askelelta muotoilleen hänet
tai jopa hän näyttää suunnitelleen sen.*
Tässä sanan psykologisessa merkitykses-
sä *valitsemme* vanhempamme, sukumme
vaiheet ja kuninkaidemme, sankariemme

ja jumaliemme historian. Tekemällä ne
omiksemme sujuttaudumme omistajan,
luojan asemaan.

Tämä omaksi tekeminen toteutuu käyt-
tämällä hyväksi myyttisiä ja symbolisia il-
mauksia.

C.G.Jung puolestaan tulkitsee 'symboli-
sen elämän' kohtaamaa historiallista muu-
tosta seuraavasti: Varhemmin ihmiset eli-
vät symbolejaan, nyt symbolit on 'pakko
painaa' tiedostamattomaan. Niillä ei ole
luonnollista osaa arjen rutiinissa, sillä arki-
nen sopeutuminen todellisuuteen vaatii
tarkkuutta ja täsmällisyyttä. Arjessa mei-
dän on opittava hylkäämään fantasiaa. Jun-
gin mielestä ihminen kuitenkin tarvitsee
symboleja, jotka mahdollistavat niin 'pai-
kan löytämisen maailmankaikkeudessa'
kuin tarjoavat vastauksia elämän merkityk-
sen ongelmaan.

Ihminen tarvitsee kipeästi symbolista elä-
mää... Mutta meillä ei ole mitään symbo-
lista elämää. Missä me eläisimme symbo-
lisesti?

Elämä on liian rationaalista, ei ole ole-
massa 'symbolista olemista', jossa olen
jotakin muuta, jossa toteuttaisin roolia-
ni, rooliani yhtenä toimijoista elämän ju-
malallisessa draamassa.

Jung toteaa vielä miten uskontojen mer-
kitys tällaisten symbolien tuottamisessa on
heikentynyt politiikan ja sen eri ismien
eduksi.

Eräs parlamentaarisen politiikan perus-
ongelmista tällä hetkellä onkin käsitykseni
mukaan se, missä määrin modernin politii-
kan muodoissa on enää olemassa eläviä
symbolisia elementtejä edellä kuvatussa
merkityksessä?

Symbolisen näkökulma politiikassa

Politiikalla voi olla ja usein tietysti onkin
varsin suuri merkitys symbolisten merkitys-
ten tuottamisessa. Kaikki keskeiset poliitti-
set instituutiot ja historialliset tapahtumat
ovat täynnä tällaista symboliikkaa. Mutta
nuo merkitykset ovat olemassa myös ajan-
kohtaisessa, tilanteenmukaisessa politii-
kanteossa. Esimerkiksi tunnettu yhdysval-
talainen tiedotustutkija Dan Nimmo toteaa
politiikan sanoista seuraavasti:

Laajemmassa mielessä politiikan 'sanat' ulottuvat puhutuista ja kirjoitetuista ilmaisuista aina piirustuksiin, maalauksiin, valokuviiin, elokuvaan (kuviin, jotka todistamisessaan ovat tuhansien sanojen arvoisia); ja eleisiin, kasvojen ilmaisiin ja muidenkin toimintojen (toimintojen jotka sananlaskun tapaan puhuvat äänekkäämmin kuin sanat) moniin tapoihin. Nämä toisenlaiset politiikan 'sanat' ovat symboleja. Lyhyesti sanoen, poliittinen puhe on symbolista toimintaa.

Toisaalta politiikan 'toteutumistapa', politiikan olemassaolo on puhetta laajassa mielessä, mikä sitten heijastuu lukuisiin yksityiskohtiin esimerkiksi siten, että politiikka sisältönä ja poliittikkoja tunnemme enimmäkseen vain heidän puheensa välityksellä.

Kun puhutaan politiikan sisällöstä ja politiikasta asioiden hoitona, nuo asiat on ensin määriteltävä. Toisaalta politiikan olennainen osa on fyysisten vastakohtien muuttaminen sanallisiksi ja toisaalta näiden vastakohtaisuuksien kuvannollinen ratkaiseminen tai sopusointuun saattaminen rakentuu poliittiselle retoriikalle. Määrittely, sen 'kertominen mitä tapahtuu', on niinmuodoin enemmän kuin vain 'ulkoisten tosiasioiden' toteamista; kyse on noiden tosiasioiden nimeämisestä ja siitä, mikä merkitys kullekin asialle annetaan. Käytettävät sanat ts. 'luovat' todellisuutta tuottaessaan asioiden nimeämisen rinnalla näille asioille merkityksiä (tiedostettuja ja symbolisia). Näin kieli ja sanat eivät ole vain tapahtumien kuvaamisen välineitä vaan itse osa tapahtumia muovaten tapahtumien merkityksiä: koemme pikemminkin kieltä poliittisista tapahtumista kuin itse tapahtumia.

Mihin poliittisessa puheessa useimmissa tapauksissa sitten otetaan kantaa?

Perusteeksi on, että massajulkisuudessa vastataan kunkin hetken huomiota herättäviin poliittisiin symboleihin: ei mihinkään 'tosiasioihin' eikä moraaliisiin sääntöihin... vaan eleisiin ja puheisiin, jotka muodostavat valtion draaman. (Murray Edelman)

Näin moderni politiikka on yhdeltä tärkeältä puoleltaan kamppailua siitä, kenen kielellä, sanoilla, termeillä ja symbolisilla

ilmauksilla 'todellisuus' kulloinkin määritellään.

Mitä tämä 'politiikka puheena' -näkökulma sitten merkitsee esimerkiksi demokratiaa ajatellen? Tuntuu varsin luonnolliselta olettaa, että demokratian yksi olennainen piirre on sen perustuminen puheeseen. Demokratian oletetaan lähes itsestään selvästi edellyttävän puhetta.

Mikä sitten on tuon puheen ydin, mihin se pyrkii, mikä on sen tarkoitus? Moderni demokratia eroaa aikaisemmista poliittisista järjestelmistä siinä, että demokratia edellyttää ja nojaa legitimizeettiin eli järjestelmän uskottavuuteen. Toisin sanoen yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuvan demokratian erityispiirre (demokraattisuus?) on siinä, että nyt legitimiys on tunnustettu poliittisen järjestelmän keskeiseksi periaatteeksi.

Tästä näkökulmasta legitimizeetti on politiikan kieltä ja poliittista puhetta valtion ja kansalaisten yhteiskunnan välillä. Koska parlamentaarisen-demokraattisen poliittisen järjestelmän ymmärretään ja myös edellytetään perustuvan uskottavuuteen, legitimizeetti on nykyisen poliittisen kulttuurin keskeisin käsite; siinä on kyse valtamuotojen pätevyydestä. Näin ollen parlamentaarisen politiikan keskeisin tehtävä on legitimizeetin luominen. Moderni politiikka on suostunnan organisointia, jossa keskeistä osaa näyttelee poliittinen puhe.

Menestyvä legitimointi edellyttää tehokasta ideologiaa ja sellaisen ideologian tehtävä on nimenomaan yhteiskunnallisesti ja poliittisesti motivoivien symbolien luominen. (David Easton)

Motivoivalla symboliikalla on kaksinaisen luonne ja tehtävä. Demokratiaan on syntynyt uskottavuuspuheen ja -keskustelun välttämättömyys ja siinä ovat mukana seuraavat tekijät: kansalaiset eivät poliittisessa puheessaan vain anna legitimizeettia vaan he myös hakevat identiteettiä (ks. edellä oleva lainaus Eriksonilta).

Legitimizeetissä annetaan tuki tietyille edustamisen symboleille. Identiteetin etsinnässä taas kysytään: mitä politiikan keskeiset käsitteet ja symbolit antavat minulle, kertovat minusta ja minun paikastani tässä yhteiskunnassa, mitä minä voin politiikasta hakea jne. Tällä tavalla etsitään käsitteitä,

joilla voitaisiin hahmottaa sitä mitä maailmassa tapahtuu.

Näin politiikalla — edustamisen, johtamisen ja hallitsemisen symboliikkana — on 'piilossa olevia, kätkeytyjä' merkityksiä. Erityisen mielenkiintoinen on tilanne, jossa politiikalle lankeaa yhteiskunnallisen johtajuuden rooli (tilanne 1970-luvun vaihteessa), jolloin poliittinen symboliikka kertoo enemmän taikka vähemmän tiedostetuin viestein jostakin 'toisesta', jostakin 'uudesta', jostakin, jota 'kannattaa tavoitella', 'jostakin paremmasta'. Nähdäkseni parlamentaarisen politiikan ongelma tällä hetkellä on tällaisen symboliikan puuttuminen.

Poliittinen sykli

Politiikka ei toteudu tasaisesti. Se ei elä lineaarisesti, vaan politiikalle on ominaista syklinen liike. Paljon siitä mitä juuri nyt tapahtuu — tai on tapahtumatta — tulee käsitykseni mukaan paremmin ymmärrettäväksi, kun kiinnitämme huomiota meneillään olevaan syklin vaiheeseen.

Poliittinen sykli, joka alkoi Suomessa 1950-luvun loppupuolella kulttuurikamppailuna ja heijastui nimenomaan 1960-luvun puolivälistä lähtien parlamentaariseen politiikkaan, voidaan symboliseen valtaan kohdistuvan kamppailun osalta nimitä uusvasemmistolaisten symbolien offensiiviksi. Jos tuolle syklille oli ainakin 1970-luvun puoliväliin asti ominaista uusvasemmistolaisten symbolien eteenpäinmeno, niin viimeistään tänä päivänä sykli on jähmettyneessä offensiivista vasemmistolaisen massaliikkeen kriisiksi.

Kriisin ainekset syntyvät siitä, että ne mahdollisuudet, joille syklin offensiivisuus alkujaan rakentui, on kulutettu loppuun. Tämä näkyy nimenomaan vasemmiston perinteisten symbolien jähmettymisessä tyhjäksi kuoreksi, jolta puuttuu ajankohtainen puhutteleva sisältö, ja uusvasemmistolaisten symbolien jäämisessä lähes pelkiksi suhdanteeseen sidotuiksi symboleiksi, jotka on jo paljolti 'unohdettu'.

Eteenpäinmenon ilmapiirin pysähtyminen ja neuvottomuuden lisääntyminen ovat luoneet yhteiskunnallista ja sosiaalista ti-

lausta vastaoffensiiville. Oikeisto ei ole kuitenkaan kyennyt realisoimaan mahdollisuuksiaan ennen kaikkea siksi, että siltä on puuttunut riittävän voimakas karismaattinen poliittinen johtajuus, joka olisi kyennyt esittämään toisenlaista politiikkaa. Oikeisto ei ole kyennyt, halunnut tai uskaltanut politisoida asioita.

Nykyinen poliittisen syklin vaihe on merkinnyt parlamentaarisen politiikan tekemisen tavan muutosta. Poliitiikka symbolisesta vallasta ja arvojohtajuudesta käytävänä kamppailuna on heikentynyt valtapoliittikan ja pelin politiikan hyväksi. Kamppailu siitä, mitä uutta pitäisi tehdä, puuttuu ja sen mukana riittävä tahto, voima (yhteiskunnallinen mieliala) ja pyrkimys luoda ja toteuttaa uusia symboleja.

Näkemyksettömyyden ja vallan ongelma parlamentaarisen politiikan ongelmana

Parlamentaaristen poliittisten voimien osalta poliittista tilannetta luonnehdittiin edellä seuraavasti: entinen murentuu samalla kun uusi ja sen mukainen kieli ja symboliikka ei ole 'vielä syntynyt'. Tässä tilanteessa nousee kaksi ongelmaa ylitse muiden ajateltaessa poliittista uskottavuuspuhetta.

Parlamentaarisen politiikan on vaikea 'päättää', mitä sen valta oikein on. Toisaalta esitetään, että tahdon ja poliittisen toiminnan vapaus eivät ole sen enempää Suomessa kuin suomalaisessa parlamentaarisessa politiikassakaan. Poliitikothan iskos-tavat tätä meille poliittisessa puheessaan sellaisilla symbolisilla ilmauksilla kuin kansainvälinen taloudellinen lama, kilpailukyky, inflaation torjunta, Yhdysvaltain korkea pankkikorko jne. tekijöinä, jotka määräävät sekä Suomen mahdollisuudet että politiikan mahdollisuudet Suomessa. Toisaalta tilanne — ajateltaessa niin poliittisten instituutioiden välisiä suhteita kuin poliittista suhdannettakin tällä hetkellä — on kuitenkin sellainen, että paljon siitä, mitä tapahtuu, näyttää riippuvan nimenomaan valtiosta. Nämä vastakkaiset tendenssit ovat ilmausta siitä, ettei haluta tai uskalleta koetella poliittisen vallan todellisia rajoja:

mitä saa ja mitä voidaan tehdä.

Edellisen vahvempi versio toteutuu siinä, kun pyritään näyttämään, että valtaa on. Esimerkiksi poliittisten tapahtumien, neuvotteluiden yms. uutisointi on nopeaa ja näyttävää ja johtavat poliitikot, varsinkin ministerit, esiintyvät uutisissa tiheään tahtiin nimenomaan poliittisina päättäjinä. Toisaalta poliitikkojen puheessa annetaan ymmärtää että se, mitä tapahtuu, on ainoa mahdollisuus. Sanotaan, että kysymys on välttämättömyydestä, johon kaikkien on sopeuduttava ja alistuttava. Kieli ja puhetapa ilmaisevat tässä tapauksessa 'poliittista' näkemystä, jonka mukaan taloudellinen pakko integroi kenties erilaisetkin edut välttämättömyydeksi toimia siten, kuin kansainvälinen kilpailukyky, inflaation torjunta, työttömyyden väistämättömyys jne. näyttävät edellyttävän. Talous 'kansantaloutena' ei siis toimikaan ristiriitojen vaan kaikkien yhteisen välttämättömyyden eli konsensuksen lähtökohtana.

Tämäntyyppinen uskottavuuspuhe johtaa väistämättä kahteen kysymykseen. Jos todella kyse on edellä kuvatuslaisesta välttämättömyydestä, lienee samantekevää, kuka tämänkaltaisessa tilanteessa 'tekee politiikkaa'. Jos kyse on todella tällaisesta välttämättömyydestä, niin mikä on vapaa-harkintaisen politiikanteon liikkuma- tai pelivara? Vahvoin perustein voidaankin puhua pelivarasta, sillä välttämättömyydestä jäävät jäljelle tiukat puoluepoliittiset virkanimitykset, yksilöiden välisten ristiriitojen ylikorostuminen, arvojen korruptoituminen jne. 'Suuren' puuttuminen ja 'suuresta' tinkiminen johtaa 'pienen' korostamiseen.

Perusteesini tarkasteltaessa keskeisten

parlamentaaristen poliittisten voimien asemaa tässä tilanteessa oli aiempien ja perinteisten poliittisten symbolien 'lumon', 'viehätyksen' ja 'rationaalisuuden' heikkeneminen. Se taas johtaa uskottavuuden ongelman nousemiseen yhä voimakkaammin etualalle. Toisaalta näyttää siltä että politiikalla ja politiikassa on valtaa, toisaalta tämä valta katoaa näkymättömiin. Valtaa ei osata, uskalleta tai voida käyttää subjektiivisesti ja ideologisesti. Näin parlamentaarissa politiikassa ei ole tällä hetkellä muuta kuin välttämättömyyssymboliikkaa. Siitä puuttuu 'symbolinen elämä'. Tällainen näkemyskyttömyys merkitsee käsitykseni mukaan ennen kaikkea poliittisen vasemmiston kriisiä. Nimenomaan kommunistinen puolue on menettänyt 'symbolisen uskottavuutensa'. Mutta 'symbolisen kriisi' näyttää laajentuvan voimalla koskemaan koko vasemmistolaista poliittista vaihtoehtoa. Toisaalta oikeisto laajasti käsitettynä ei ole kyennyt käyttämään poliittisen syklin vaihetta hyväkseen tehokkaasti, sillä se ei ole 'uskaltanut' politisoitua eli tehdä ongelmia ja mahdollisia ristiriitoja poliittisemmiksi. Tähän 'politiikan pelkäämiseen' vaikuttaa ainakin poliittinen perinne, toisaalta perinteen epäpoliittisuus ja toisaalta traumaattiset kokemukset tilanteista, joissa oikeisto on voimakkaasti politisoitunut. Siihen vaikuttaa myös Suomen ulko- ja geopolitiittisen aseman erityisluonne ja se, että status quo -politiikkakin näyttää pikkuhiljaa toteuttavan keskeisiksi koetut tavoitteet, jotka ovat äänimäärän kasvaminen ja pääsy hallitukseen.

Alustus on pidetty Säätytalossa Helsingissä 16.4.1985.

Kari E. Turunen:

Sammon lastua saamassa

Pohjoisessa, Euroopan reunalla on kansa, jota muuta eurooppalaiset tuskin tuntevat. Naapurit ovat joutuneet ottamaan sen huomioon, mutta eivät ole oikein päästäneet sitä maailman henkisellet kartalle. Omat mainetekonsa tällä kansalla on ja tuntemattomat suurmiehensä, vaan onko siinä tälle kansalle kyllin. Joskus se on unelmoinut suuruudesta, ja takkiinsa saanut. Toivottavasti se on siitä jotain oppinut ja niellyt väärät unelmansa. Ikävä on nähdä, jos 50-lukulaisuuden mentyä pois muodista 30-lukulaisuus taas nostaa päätään.

Pohjoisessa on ollut hyvä lymytä, taian verhon takana, muien ouoksumana ja nakrattelemana. Ei tsuhnaa, eikä finniä ole monesti tarvinnut vakavasti ottaa. Joskus minkä nyt on turhuuttaan elämoinyt ja koettanut joltain näyttää. Pakkohan sitä on joskus ollut jonain pitää, niinpä sen on annettu olla.

Aikoinaan Rooman valtakunta levitti kielensä puoleen Eurooppaan, latinoiden kansojen kieliä. Kulttuuriksi sitä sanottiin ja pistettiin kreikkaa sekaan. Germaanit pistivät hanttiin ja pysäyttivät latinan etenemisen, mutta antautuivat kulttuurin

edessä. Germaanit yltivät kauas pohjoiseen, aivan Suomeimme rannoille. Slaavit ovat pullistelleet ja kasvattaneet mahtia idässä.

Ylhäälle jäi puristuksiin kieli, jota muu Eurooppa tuskin tuntee ja älyää. Tämä kieli on aivan oma lukunsa ja elämänmuotonsa. Mitä sillä eurooppalainen tekisi? Jos katsoo suomenkieleen, niin minne katsoo? Arkaaiseen museoon? Tapaan äännellä tuntonsa pellolle alkukantaisesti? Vai syntyihin syviin, laulajien mahtiin, noitien äidinkieleen?

Tuosta kielestä on vaikea päästä irti. Kun muut kommunikoivat pelkistyneillä kielillään ajatuksia, roikkuu suomalaisen mielessä kieli ajatuksenkulussa sitkeästi mukana. Kielemme moniselkoinen rakenteellisuus on osa mieltämme, jota ahtaat oikeakielisyyden vaatimukset vielä raskauttavat. Ruotsinkieli on onneksi tärkeä osa Suomea, koska se on ollut kuin harjoituskieli kohti modernia Eurooppaa. Kun kääntyy suomista ruotsiksi mielessään, tuntuu aluksi kuin katoaisi matkalla informaatiota, kun kielen koukerot helpottavat. On pakko oppia näkemään kieli informaa-

tiovälineenä, joka välittää vain ajatuksia, ei kielen rakenteita. Ilman ruotsinkielisiä suomalaiset olisivat alkaneet muistuttaa enemmän eskimoita.

Sisäisellä korvalla kuunneltuna eivät suomi ja ruotsi ehkä niin kaukana olekaan toisistaan kuin on luultu, vaan ruotsi kalskahdtaa ainakin kotoisilla rannoilla kuin germanisoituneelta ja siitä väsähtäneeltä suomalta. Saksan ankaraa germaanista Geistia ei ruotsissa enää ole, vaan arktinen laulava sointi on sen jo pehmittänyt. Ruotsi on kuin germanisoitunut, maailmalle lähtenyt veli suomalaiselle. Täältä me kummeksuin katsomme sen menestystä maailmalla ja hammasta purren yritämme pistää yhtä hyväksi.

Rakenteen runsaus kielessä on kuin tarrak, joka ei meinaa päästää mieltä laukkaan ja puhtaaseen ajatuksen kiitoon. "Unohda kieli ja ajattele" on suomille vaikeaa, kun täytyy niin tarkasti sorvata sanojansa. Siksi englantia on niin kova kokemus meille, kieltä siinä häthätää enää tunteekaani. Rakenteet rationalisoidaan maailmalla.

On vain kyllä suomessa voimaakin. Suomi elää sanojen soinnissa, välittömissä elämyksissä. Elämys ja sanan sointi seuraavat vielä liki toisiaan. Kieli maistuu aivan erityisesti ja yhäkin se muuntuu ja kehittyy huimalla vauhdillansa. Runoilija (Eino Leino) voi vielä keksiä sanoja ja savolainen laukasoo tuntansa yhäki arvaamattomasti. Mutta kun oikein viäntää ja kiäntää, niin vähähä se helepottaa. Noituus ei ole siitä kaukana.

Sanojen voimaan on vasta uskottukin. Aikuisuuden kynnyksellä oli ilmassa suuren urheilujuhlan tuntua, kun kylän, luokan tai porukan huulivirtuoosit käänsivät kaiken ylösalaisin. Tällainen taitaa olla ka-toamassa. Oppien ja oppineisuuden kalvakka, kuivan veretön tylsyys istuu jo nuorisonkin mielessä. Viha vain kiehuu turhuuden alla, kun ei löydä luovaa purkautumistietä.

Kielensä vuoksi suomi elää tunnoissa, kuuntelee tuntojansa, vartoilee ja kyttää. Hän haluaa päästä selville tunnoissaan, tunnoistaan. Sieltä ne nousivat ennen näkyvät syntyihin syviinkin, mitkä edelleen heijastuvat Kalevalan kuvissa.

Kaikki me eurooppalaiset kuulumme sa-

maan kulttuuriperintöön. Kreikkalainen, roomalainen, kristillinen kulttuuri on nousut kauaksi pohjoiseenkin. Tiede ja tekniikka on myllännyt elämäntapamme aivan toiseksi. Voiko kielellisillä eroilla enää olla samankaltaisuuden maailmassa mitään merkitystä. Onko kieli erityisesti suomalaiselle este, joka on yritettävä vain voittaa ja astuttava oman kielen yli eurooppalaisen kulttuurin maaperälle?

Kauan on täällä hyisessä, kadonneessa Pohjolassa veisattu, että "sun kukoistukseks kuorestaan kerrankin puhkeaa". Eikä vaan oikein ole puhjennut. Tai ehkä sittenkin suomalainen aate on jo näyttäytynyt esim. kansainvälisessä politiikassa. Ei me ehkä aivan turhaan olla asuttu tätä kaukaista kannikkaa. Mutta olisiko meillä vielä muutakin tulemistä?

Kansa voi tietysti osallistua yleiseurooppalasiin rientoihin ja siinä yleiseurooppalaistua. Mutta voihan sattua, että kansan onkin annettava nyt tai joskus jotain juuri ominaislaadustaan, vaatimatontakin yhteiseen keittoon. Jo pelkällä omituisella olemassaolollaan se voi lähettää viestejä toisenlaisesta, sen enempi häääämättä näkyvästi. Vaikka ehkä yleiseurooppalaisella matalalla profiililla on rajansakin. Nythän Eurooppaa uhkaavat monet tuhon näkymät.

Germaaneilla on ankara, kirkas ja teräväkin Geistinsa. Venäläisillä tulisen kaipavaa, kumousta huutava viriliteettinsä. Anglosakselilla käytännöllinen kepeytensä ja kyynisyytensä. Ruotsalaisten kepeä iloisuus ja kateus nostaa meidät synkkyyteen vajoa-masta. Mitä meillä on täällä, vähäisellä kansanrievulla, historian nieluun annettavana?

Suomalaisen tuntokulttuurin on noustava raskaudestaan. Kielen on vapauduttava oikeakielisyyden kahleista, soivaksi kantelettaren kieleksi. Se ei saa kuolla muiden eurooppalaisten kielten paineessa, turhan oppineisuuden hyiseen abstraktioon. Abstraktioihin kuollut, kangistunut suomi on todellinen mielen vankila, noidankehä ja pyörre, joka jättää jälkeensä ihmisraakkeja, keloja.

Suomessa asuu sielukkuuden mahdollisuus, sielun täyteen unelma. Sielun ple-roma on pystyssä seistä, vankkumattoma-

na, puolueettomana, pilkan kestäen, ajattelusta, tunteesta ja tahdosta täyttyen, kaikkensa antaen, mitään itselle toivomatta, nöyränä, houkutuksia vastustaen, maailman pönkänä pohjoisessa.

Sielukkuuteen kuuluu yksinkertaisuus, neutraliteetti, sisimpien ääniensä kuuntelu, omatunto. Värinättömyys ja voimallinen rauha sielussa on kirkkautta, jota ei voi ryöstää pois. Viekoituksen kestäminen, liikkuva mieli, vihan torjuminen, minuuteensa palaaminen ja juroten siinä pysyminen ristivedossakin on suomalaista kohonnutta tuntokulttuuria. Vaatimaton ei vaadi, koreilematon ei koreile.

Sielukkuus, sielullisuus on se elämäntapa, jossa suomalaisella on hyvät mahdollisuudet. Kieleen voi palauttaa elävän soinnin tietoisuuden ja rakenteen mutkat voi tarvittaessa oikaista, jotta tunteva ajattelu pääsee esiin. Sielu jo sananakin on jotain muuta kuin psykhe, själ, Seele, mind tai soul. Sielunsa tuntoon nouseminen on uuden kulttuurisen ilmeen valloittamista. Sampo voi olla vaikea uudelleen saada, mutta rannoille ajautuneet lastut on tarkoin kerättävä talteen. Niistä löytyy elämän rikkaus kaikissa ulottuvuuksissa.

Suomalainen voi etsiä itsestään sielun. Tunnoissaan hän voi sen löytää. Jo sana

tunto on jotain erityistä juuri suomenkielissä. Vastaavaa ei juuri löydy naapurien kielistä. Tunto kohooa parhaimmillaan syvimmän inhimillisimmän sisimpänsä kuunteluksi, itsensä ohittamiseksi, minuuteen heräämiseksi ja nöyräksi kumartumiseksi omantunnon puoleen. Omatunto ylittää yksilön.

Muut tuskin tulevat opiskelemaan suomea. Mutta me voimme löytää itsemme, hakea omaa laatuaamme ja tyrkyttämättä lähettää sanomaa tuntokulttuurista, joka ymmärtää ihmistä ja luontoa, kestää pakasta ja sääskiä, pysyy minässään, voittaa tätä jurouttaan, hakee tunnoista luovuuksensa ja tarjoaa rauhaansa muillekin merkiksi.

Suomalainen tahtoo olla yksin, usein kotonakin. Ainakin nyt kun tunnot ovat olleet ration pannassa ja synnyt syvät pelottavat. Juroamisen minuuteen voi voittaa kuitenkin uusi tunteiden yhteisyys, kun suomalainen tuntee toisen suomalaisen. Tahtova sisu ja sinni voivat olla silloin yhteiset. Äläkä härnää naapureita, olkoon heillä oma rauhansa. Istu vain penkillä tuvan perillä järkkymättä ja anna vieraanvaraisesti ja ystävällisesti elintilaa ja sanantilaa muillekin. Lujanaseisoja ei leveile.

Rauhanasema tarvitsee tukeasi

Suomen Rauhanliiton keskushallitus ja kevätiliittokokous ovat päättäneet, että viime helmikuussa tulipalossa vaurioitunut Pasilan puinen asemarakennus kunnostetaan alkuperäisen suunnitelman mukaisesti Rauhanasemaksi. Palo kuitenkin lykkää aseman valmistumista suunnitellusta ensi syksystä muutamalla kuukaudella, ehkä puolella vuodella. Asema oli palovakuutettu.

Samalla kun päätettiin palovahinkojen korjaamisesta ja rakennusprojektin loppuun saattamisesta päätettiin myös jatkaa kansalaiskeräystä rakennusprojektin rahoittamiseksi. Kansalaiskeräyksen tavoitteena on saada kokoon miljoona markkaa.

Jo ennen vaurioitumistaan tulipalossa oli Rauhanasemasta ehtinyt tulla yksi Suomen kuuluisimmista rakennuksista. Se oli aikoinaan rakennettu Vammelhoen asemaksi, josta se siirrettiin hirsikuormaksi purettuna Pasilaan.

Kun uuden "Betoni-Pasilan" rakennustyöt edistyivät, kysyivät monet vanhan puuarkkitehtuurin ystävät huolissaan, tухoutuuko nyt tämäkin monelle tutuksi tullut kaunis puinen asemarakennus. Niinpä yleisesti pääsi tyytyväinen helpotuksen huokaus, kun saatiin kuulla että VR on 15 000 markan summaa vastaan myynyt asemarakennuksen Suomen Rauhanliitolle ja Helsingin kaupunki varannut sille tontin muutaman sadan metrin päähän rakennettavaan puistikkoon.

Viime syyskuussa vietettiin maankuuluiksi tulleita siirtäjäisiä. Tällä kerralla asema siirrettiin kokonaisena uuteen paikkaansa Veturitorille. Kyseessä oli suurin Suomessa koskaan suoritettu kokonaisen rakennuksen siirtohanke.

Rauhanasemaksi kunnostettavassa talossa saavat Suomen Rauhanliiton lisäksi toimistotilansa Suomen Sadankomitealiitto, Suomen Siviilipalvelusmiesliitto, aikakauslehti Ydin ja Kansainvälinen Vapaaehtoinen Työleirijärjestö. Aseman kokoustilat muodostavat toimintakeskuksen, jota voivat käyttää myös muut järjestöt, esim. lähi-seudun asukkaiden yhdistykset jne.

Aseman siirto- ja kunnostustyöt on suu-relta osalta tehty talkoovoimin. Periaatteenä on ollut, että vain erikoisammattitaitoa ja -välineitä vaativa työ teetetään. Talkootyövoimaa on koko hankkeen ajan ilmoitautunut kiitettävästi.

Myös kansalaiskeräys on edennyt hyvin. Viime vuoden loppuun mennessä oli saatu kokoon 250 000 mk ja tämän vuoden maaliskuun loppuun mennessä 400 000 mk. Matkaa miljoonan markan tavoitteeseen on kuitenkin vielä tuntuvasti jäljellä. Tämän vuoksi Suomen Rauhanliitto vetoaa myös Sinun tukeesi. Kansalaiskeräyksen suojelija on VR:n pääjohtaja Herbert Römer.

KS

Kalevala arjen ja pyhän Sampona

Mistä luovuus
suomalaiselle
kumpuaa?

KRIITTISEN KORKEAKOULUN JÄRJESTÄMÄ SEMINAARI HANASAAREN KULTTUURIKESKUKSESSA syyskuun 9. ja 10. päivänä 1985

Tulevaisuuden vaikeutuvat ongelmat ovat vaativa haaste ihmisen luovuudelle. Pelkät tekniset ratkaisut eivät enää riitä. Tarvitaan uusia kysymyksiä, uusia hahmottamistapoja.

Kalevala on mahtava kuva kansallisesta luovuudesta. Sen kuvallinen ja myyttinen ajattelu on nyky-suomalaisille etäistä, muttei ehkä kokonaan menetettyä. Yhteyden palauttaminen tähän vanhaan voimanlähteeseen vaatii työtä, ajattelun viljelyä. On tärkeää opetella arvostamaan muuta-kin kuin vallitsevaa, mekaanisuudessaan kovin kapeaa ajattelua.

OHJELMA

Maanantaina 9.9.

- 14.00 **KALEVALAINEN AVAUSVIRITYS**
Runoa ja musiikkia Helena Peedu
Olavi Niemi
(tilaussävellys)
Tuulenkantajat
Timo Pyhälä ja
vapaat kokoonpanot
Eero Miehö
- KALEVALAISEN MYYTIN MAAILMASTA**
Idän ja lännen välillä Henri Broms
Kuvan ja kielen yhteys Erkki Pirtola
Kalevala, tie maailman-
vuorelle Seppo Huunonen
- NÄKÖKULMIA KALEVALAN
KUVAAKSEEN JA TULKINTAAN**
Keskustelu Kalle Holmberg
Seppo Huunonen
Matti Kuusela
Erkki Pirtola
- 17.30 **Ruokailu**
- 19.00 Kohtauksia Bomban
Kalevalanäytelmästä
Ohjaus Paavo Liski
Kalevala ja luonnon
luovat voimat Tapio Kaitaharju
Kalevalan myyttisestä
taustasta Reijo Wilenius

Tiistaina 10.9.

- 08.30 **AAMUKAHLI**
- 09.00 Lausuntaa Helena Peedu
Kalevala, tie ja taide Paula Tuomikoski
Kosmos ja Kantelatar Brita Polttila
Kalevalan virikkeet
kuvassa ja sanassa Anja Lanér-Sihvola ja
Tapani Sihvola
- Kalevalan henkilö-
hahmot ja kehitysalue Matti Kuusela
Yleiskeskustelu
- 11.40 **Ruokailu**
- 13.00 **KALEVALAN TIETO JA TAITO —
MISSÄ SYNNYT SYVÄT,
MISSÄ AJAN ALKULUOTTEHET?**
Raudan synty Koululaisesitys,
V luokka
- Pekka Ervast ja
Kalevalan avain Sylvi Pöyry
Kivien viisus Seppo Matinvesi
Lapsen viihdytysruno
ja ihmisen synty Martti Tuomola
- 14.45 **Kahvi**
- 15.15 Kalevalan
psykodynamiikasta A-V Perheentupa
Hyvä ja paha
Kalevalassa Kari Turunen
Kalevala ja metsä Erkki Lähde
Loppukeskustelu
Taide-esitys

Seminaariin osallistuminen on maksutonta.

Ilmoittautumisen voi tehdä Kriittisen korkeakoulun toimistoon Meritullinkatu 9 A, puh. 661 925 klo 9.00—15.00 mieluiten elokuun aikana. Ilmoittautumisen yhteydessä on syytä mainita, minkä ruokailuvaihtoehdon valitsee.

Hanasaaren hintoja:

Kahviaamiainen	16 mk	Päivällinen	75 mk
Lounas, seisova pöytä	65 mk	" lämmin ruoka ja salaatti	45 mk
" lämmin ruoka ja salaatti	35 mk	Majoitushinnat/vuorokausi	280 mk—115 mk

Hanasaaren puhelinnumero 90-461 566. Osoite: Espoo

TUOMOLA MARITI
VAINAMOISENT 23 A 16
00100 HELSINKI 10

Irtonumero 14,-

Kirjoittajat:

Henri Broms, dosentti, Helsinki
Kyösti Pekonen, yht.tri, Jyväskylä
Tapio Kaitaharju, liikennetarkastaja, Helsinki
Heikki Räisänen, professori, Helsinki
Tapio Hyvönen, fil.kand, Helsinki